

Nr 90.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning om framställning och införsel av vitaminiserade livsmedel; given Stockholms slott den 28 februari 1941.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till förordning om framställning och införsel av vitaminiserade livsmedel.

GUSTAF.

Gustav Möller.

F ö r s l a g
till
F ö r o r d n i n g
om framställning och införsel av vitaminiserade livsmedel.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Vitaminisering av livsmedel för avsalu inom riket, så ock införsel till riket för avsalu av vitaminiserade livsmedel må ske endast efter tillstånd av kommerskollegium.

Med vitaminisering av livsmedel förstås åtgärd, vid vilken desamma genom tillsättning av främmande, vitaminhaltigt ämne, genom ultraviolettt bestrålning eller eljest på konstlad väg erhålla halt av vitaminer eller ökad sådan halt.

2 §.

Innan ansökning göres om tillstånd som i 1 § sägs skall prov av den vitaminiserade varan undersökas vid statens institut för folkhälsan, som har att över undersökningen avgiva utlåtande, angivande dels varans halt av det eller de vitaminer, som vitaminiseringen avsett, dels huruvida varan särskilt med hänsyn till vitaminiseringen kan anses äga någon för hälsan menlig egenskap, dels ock andra omständigheter av betydelse för bedömande av vitaminiseringens värde.

Det åligger sökande att förskottsvis gälda avgift för undersökningen enligt taxa, som fastställes av Konungen.

3 §.

Vid ansökning om tillstånd som i 1 § sägs skall fogas det i 2 § omförmälda utlåtandet.

Därjämte bör vid ansökningen företes prov på etikett, påskrift å förpackning, anslag, skylt, annons, cirkulär, prospekt, priskurant eller annan reklam, som är avsedd att användas för varan.

4 §.

Finner kommerskollegium vid övervägande av de omständigheter, som enligt 2 § skola beaktas i där föreskrivet utlåtande, att vitaminiseringen är ur folknärings synpunkt värdefull, och föreligga ej särskilda skäl på grund av

vilka verksamheten prövas icke böra anförtros sökanden, må kollegium meddela tillstånd som i 1 § sägs för viss tid, högst tre år.

Vid tillståndet må knytas särskilda villkor för verksamhetens bedrivande.

Om meddelade tillstånd skall kollegium underrätta statens institut för folkhälsan.

5 §.

På begäran av tillståndshavaren eller hans rättsinnehavare må kommerskollegium, därest ej sådana särskilda skäl som i 4 § första stycket omförmälas däremot äro, överföra tillståndet å annan.

6 §.

Kommerskollegium och statens institut för folkhälsan hava att i samverkan övervaka efterlevnaden av denna förordning och följa den med stöd därav bedrivna verksamheten.

Institutet åligger särskilt att under tillstånds giltighetstid låta i allmänna handeln inköpa prov av varan, undersöka detsamma i de hänseenden, som omförmälas i 2 §, samt underrätta kollegium om undersökningens resultat. Sådan undersökning skall äga rum så ofta kollegium föreskriver eller institutet eljest finner lämpligt, dock minst två gånger årligen.

Kollegium åligger särskilt att granska i tidningar och tidskrifter förekommande reklam för vitaminiserade livsmedel.

7 §.

Det åligger tillståndshavare att inom fjorton dagar efter anfordran gälda ersättning för inköp av prov och dess försändning till statens institut för folkhälsan ävensom, enligt taxan, för undersökning, som verkställt enligt 6 § andra stycket, dock att sådan skyldighet icke föreligger beträffande flera undersökningar årligen än två eller det högre antal, som kommerskollegium med stöd av 4 § andra stycket må hava föreskrivit vid tillståndets meddelande.

8 §.

Finner kommerskollegium,

att varan, sådan den förekommer i handeln, i något hänseende som omförmäles i 2 § väsentligen avviker från prov, som företetts vid tillståndets meddelande,

att varan har någon för hälsan menlig egenskap,

att etikett, påskrift å förpackning, anslag, skylt, annons, cirkulär, prospekt, priskurant eller annan reklam, som användes för varan, har oriktigt eller missvisande innehåll, ägnat att framkalla en felaktig uppfattning om varans genom vitaminiseringen erhållna egenskaper,

att avgiftsplikt enligt 7 § icke fullgöres eller

att eljest något vid tillståndet knutet villkor åsidosättes,

skall kollegium anmoda tillståndshavaren att vidtaga rättelse och lämna honom skäligen tid därtill.

Sker ändock ej rättelse och är ej uppenbart, att missförhållandet icke kan rättas genom tillståndshavarens åtgöranden, må tillståndet av kollegium återkallas.

Då synnerliga skäl därtill föreligga, må tillstånd kunna av kollegium återkallas utan att anmodan att vidtaga rättelse föregått.

Återkallelse må ske jämväl på begäran av tillståndshavaren.

9 §.

Bryter någon mot föreskrifterna i 1 § första stycket, straffes med dagsböter eller fängelse i högst sex månader.

Böter, som ådömas enligt denna paragraf, tillfalla kronan.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1941.

Den som vid förordningens ikraftträdande bedriver vitaminisering av livsmedel för avsalu inom riket eller införsel till riket för avsalu av vitaminiserat livsmedel må utan hinder av vad i 1 § stadgas fortsätta denna verksamhet till och med den 31 december 1941.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 28 februari 1941.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ERIKSSON, BERGQUIST, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans-, jordbruks- och folkhushållningsdepartementen anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, att fråga väckts om *tillskapandet av vissa författningsbestämmelser rörande vitaminiserade livsmedel*, samt anför:

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 23 oktober 1936 tillkallade jag den 6 därpå följande november särskilda sakkunniga¹ för att verkställa utredning rörande en ur enhetliga synpunkter planlagd, utvidgad livsmedelslagstiftning. Enligt direktiven för de sakkunniga — livsmedelslagstiftnings-sakkunniga — borde deras utredningsarbete i den mån det lämpligen låte sig göra bedrivas i etapper.

De sakkunniga hava med skrivelse den 16 december 1937 överlämnat betänkande (statens offentliga utredningar 1937: 51) med förslag till förordning angående vitaminiserade livsmedel. Betänkandet innehöll därjämte förslag till lagstiftning om kringföringshandel med kött och charkuterivaror. De sakkunniga hava anført, att de i betänkandet föreslagna bestämmelserna syntes vara särskilt trängande samt att en fristående lagstiftning på ifrågasvarande områden ej torde innebära någon olägenhet med hänsyn till den tilltänkta allmänna livsmedelslagstiftningen.

Såvitt angick bestämmelser om kringföringshandel anmäldes betänkandet i statsrådet den 18 november 1938, därvid Kungl. Maj:t beslöt utfärda kungörelse med vissa bestämmelser angående kringföringshandel med kött och charkuterivaror (SFS nr 658). Jag anhåller nu att få upptaga de sakkunnigas förslag till förordning angående vitaminiserade livsmedel till behandling.

¹ Såsom sakkunniga tillkallades dåvarande laboratorn vid karolinska mediko-kirurgiska institutet Ernst Abramson, tillika ordförande, dåvarande ombudsmannen Gustaf Borgström, ingenjören Otto Cyrén, dåvarande redaktören Axel Gjöres och veterinären Sigbert Jerlov.

Inledning.

Under de senaste decennierna har man inom näringsvetenskapen alltmer kommit till klarhet därom, att människornas näringsbehov icke behöver vara tillfredsställt, även om de kvantitativt sett ha nog att äta. Kostens tillräcklighet beror nämligen på förefintligheten av ett stort antal olika näringsfaktorer. En rent kvantitativt tillräcklig kaloritillförsel kan sålunda förekomma samtidigt med olika kvalitativa brister, av vilka var och en kan medföra allvarliga vådor för hälsan eller rent av för livet. På sista åren har uppmärksamheten särskilt riktats på de kvalitativa brister, som kunna föreligga i kosten, då den icke innehåller tillräckligt med *vitaminer*. Vitaminerna äro av flera olika slag, vilka inom vetenskapen erhållit bokstavsbezeichnungar, såsom A-vitamin, B-vitamin o. s. v. I vissa fall hava dessa sedermera befunnits utgöra olika slag av vitaminer, vilka betecknats t. ex. B₁-vitamin och B₂-vitamin. Dessa olika vitaminer äro var för sig nödvändiga. En brist på ett vitamin kan sålunda icke avhjälpas genom ökad tillförsel av ett annat. Rakitis eller engelska sjukan med dess skelettförändringar av olika slag beror sålunda i allmänhet på att kosten ej innehåller tillräckligt med D-vitamin. Skörbjugg i dess öppna eller latent former beror på bristande C-vitamin-tillförsel. Brist på B₁-vitamin ger upphov till sjukdomen beriberi och A-vitaminbrist framkallar i grava fall en svårartad, till blindhet ledande ögonsjukdom, xerofthalmi, i lindrigare fall nattblindhet.

Vitaminforskningen är emellertid stadd i snabb utveckling och gör ständigt nya landvinningar. Det har redan lyckats att utvinna vitaminer i koncentrerad form ur de ämnen, vari de förekomma i naturen, i vissa fall till och med att framställa dem i ren form eller rent av att på kemisk väg sammansätta (syntetisera) dem. Därigenom har det blivit möjligt såväl att framställa preparat med stark vitaminhalt som att genom tillförsel av vitaminer i ren form eller i koncentrat till vanliga födoämnen giva dessa en högre vitaminhalt än de hava i naturligt tillstånd. Man har även funnit, att i vissa fall samma verkan kan nås genom bestrålning med ultraviolettera strålar, under vilkas inverkan vissa beståndsdelar i födoämnet omvandlas till vitamin D. En dylik *vitaminisering* av födoämnen bedrivs för närvarande på sina håll industriellt bland annat med livsmedel av så utomordentlig betydelse för folknäringen som mjölk, bröd och margarin.

Dessa förhållanden påkalla uppenbarligen statsmakternas uppmärksamhet på frågan om vitaminernas roll inom produktionen och handeln. De sakkunniga hava i den nu ifrågavarande delen av sitt förutnämnda betänkande huvudsakligen avhandlat frågan om *vitaminisering av vanliga livsmedel* utan naturlig vitaminhalt eller med låg sådan. Om denna del av problemet anföra de sakkunniga inledningsvis bland annat följande:

Tillsättandet av vitaminer till födoämnen är i många fall en ytterst subtil process. Genom i födoämnet befintliga ämnen, genom beredningsprocessen, lagring o. s. v. kan den på ett visst stadium tillsätta vitaminmängden senare förändras så att födoämnet, då det kommer allmänheten tillhanda, icke inne-

håller sådana mängder, som tillverkaren avsett. Ej heller är det säkert, att tillverkaren äger nödig kunskap för att veta, om vitaminerna tillförts i praktiskt betydelsefulla mängder eller rent av i alltför stora mängder. De sistnämnda kunna i vissa fall medföra hälsofara. Det är ej heller uteslutet, att vitaminkoncentrat, som tillsatts födoämne, eller den behandling, varigenom vitaminhalten ökats, kan giva åt födoämnet giftiga egenskaper. Då man dessutom här rör sig på ett område, som vetenskapligt sett ännu är så outforskat, att man icke ens tillnärmelsevis kan överblicka de praktiska konsekvenserna ur hygienisk synpunkt av en utbredd vitaminisering av födoämnen, är det uppenbart, att den vidare utvecklingen på detta område icke kan lämnas utan nödig kontroll från det allmännas sida. En sådan kontroll måste avse i första hand såväl arten som myckenheten av de tillförda vitaminerna och kan endast verkställas genom utförandet av särskilda laboratorieförsök.

Svårigheterna att på ett tillfredsställande sätt bestämma ett födoämnes vitaminhalt äro dock stora, särskilt med hänsyn till den härför erforderliga, relativt omständliga metodiken samt på grund av den betydande erfarenhet, som kräves för att rätt kunna bedöma vunna undersökningsresultat. Erforderlig trygghet kan därför icke vinnas, om anordnandet av sådan laboratoriekontroll över ett vitaminiserat födoämne uteslutande överlämnades till den enskilde tillverkaren eller verkställdes blott av privata laboratorier. Tillhandahållandet av vitaminiserade födoämnen till allmänheten måste även underkastas den vidare kontroll från det allmännas sida, vilken kan krävas i hälsovårdens intresse.

Av dessa skäl har man, framhålla de sakkunniga, i åtskilliga länder sett sig nödsakad att med hänsyn till allmänhetens bästa åvägbringa erforderlig kontroll genom statens försorg över tillverkning och försäljning av vitaminiserade födoämnen. Sedan numera i vårt land en statlig organisation för den härvidlag erforderliga kontrollverksamheten erhållits i det vitaminlaboratorium, som ingår i statens institut för folkhälsan, hade de sakkunniga ansett sig böra framlägga förslag till bestämmelser beträffande vitaminiserade födoämnen.

Nuvarande svensk lagstiftning av betydelse för frågan om en vitamin-kontroll.

Med stöd av nu gällande bestämmelser torde ingripande vara möjligt endast mot svårare missförhållanden, som kunna uppkomma i handeln med vitaminhaltiga produkter.

Sålunda kunna bestämmelser i *strafflagen* vinna tillämpning först sedan hygienisk eller ekonomisk skada uppkommit. För vållande till kroppsskada genom vårdslöshet, oförsiktighet eller försummelse inträder enligt 14 kap. strafflagen straff, såvida skadan icke är endast ringa. Under allmänt åtal lyder emellertid brottet först om det lett till döden. I strafflagens 22 kap. stadgas straff för försäljning av livsmedel eller läkemedel, vilka veterligen förfalskats med ämne, som är farligt för människors liv eller hälsa. Detta stadgande har tydligen knappast praktisk betydelse för det föreliggande problemet. I samma kapitel straffbeläggas även ur ekonomisk synpunkt oredliga förfaranden, som kunna förekomma med livsmedel och läkemedel. Åt-

minstone grova fall av ohederlighet i handel därmed kunna hänföras under kapitlets 1 § om bedrägeri eller dess 13 §, vilken stadgar straff för den som säljer »ont för gott, mängt för omängt eller det, varuti man vet fel vara, utan att sådant uppenbara.»

Av större praktisk betydelse torde vara straffbestämmelsen för illojal reklam i 1 § av *lagen den 29 maj 1931 om illojal konkurrens*, som bestraffar den, vilken i utövning av näringsverksamhet å förpackning, i annons o. s. v. i uppenbar strid mot god affärssed lämnar oriktig uppgift, ägnad att framkalla uppfattningen om ett fördelaktigt anbud. Det är emellertid tydligt, att även med denna bestämmelse endast mera påtagligt överdriven reklam kan stävjas. De sakkunniga anföra härom följande:

När det gäller reklam med vitaminhalt hos vitaminiserade livsmedel, är det särskilt önskvärt att andra egenskaper ej tillskrivas varan än de däri innehållna vitaminerna och övriga ämnen enligt vetenskapens rön verkligen besitta. En uppgift i reklamen för en dylik vara kan, även om den ej är behäftad med uppenbara oriktigheter, föranleda inköp och användning av varan i fall, då dess av köparen avsedda verkan helt uteblir. En felaktig uppfattning om varans egenskaper kan bibringas allmänheten genom alltför knapphändiga eller allmänt hållna uppgifter rörande varans verkningar, uppgifter, vilka i och för sig icke behöva vara oriktiga och vilka det därför är helt uteslutet att beivra med tillhjälp av lagstadgandet rörande illojal reklam.

Stundom kan i nu förevarande hänseende bliva av betydelse *hälsovårdsstadgans* förbud mot försäljning av födoämne, som är skadligt för hälsan (10 § 3 mom., 45 § 3 mom.).

Av intresse i detta sammanhang äro även bestämmelserna i medicinalförfattningarna. I *apoteksvarustadgan* (SFS 1913: 308) definieras till en början begreppet läkemedel såsom »vara, avsedd att vid utvärtes eller invärtes bruk förebygga, lindra eller bota sjukdom eller sjukdomssymptom hos människor eller djur». Därpå föreskrives, att ämnen och beredningar, som endast eller i huvudsakligaste mån användas såsom läkemedel eller vid tillredning därav, äro hänförliga till apoteksvaror och i regel endast få försäljas genom apotek; ifrågavarande ämnen och beredningar äro upptagna i särskilda förteckningar, som bifogats stadgan. Av betydelse i vitaminfrågan äro särskilt medicinalförfattningarnas bestämmelser angående s. k. näringspreparat, d. v. s. varor, som äro avsedda att användas som ersättning för födoämnen. Åtskilliga varor, som försäljas under uppgift om vitaminhalt, torde höra till denna grupp. Sådana preparat äro hänförliga till apoteksvaror endast om de äro försatta med läkemedel (i vissa undantagsfall ej ens då). Vad som i detta sammanhang skall förstås med näringspreparat anges emellertid icke i apoteksvarustadgan. Skulle det befinnas, att näringspreparat på grund av tillsättning med häftigt verkande ämne eller av annan orsak är av sådan beskaffenhet, att dess bruk medför hälsofara, må på framställning av medicinalstyrelsen Kungl. Maj:t antingen förbjuda införsel och tillverkning därav eller förordna, att preparatet skall anses som apoteksvara. — I detta sammanhang kan nämnas, att medicinalstyrelsen till sådana giftämnen, vilka icke få försäljas annat än mot läkarrecept, hänfört bland annat D-vitamin i viss starkare koncentration.

Apoteksvarustadgans knapphändiga bestämmelser om näringspreparat ha utsatts för skarp kritik, och 1931 års apotekssakkunniga hava i sitt år 1934 avgivna betänkande (statens offentliga utredningar 1934: 35) framlagt förslag till ändrade föreskrifter därom. Frågan om stadgans omarbetning väntar ännu på sin slutliga lösning.

Bland medicinalförfattningarna är av intresse för det föreliggande problemet även 1934 års kungörelse angående handel med *farmaceutiska specialiteter* (SFS 1934: 306), vilken för övrigt i viss mån tjänat som förebild för sakkunnigförslaget. Med farmaceutisk specialitet förstås i kungörelsen läkemedel, som i allmänhet får försäljas endast på apotek och som säljes i originalförpackning (1 §). Sådan vara får icke säljas utan att vara registrerad hos medicinalstyrelsen, som dessförinnan prövar, om varan är ändamålsenlig, skäligt prissatt och vederhäftigt reklamerad (2 och 5 §§). Om senare befinnes, att det brister i något av dessa hänseenden, kan — efter förutgången varning — registreringen upphävas (13 §).

Utländsk lagstiftning på området.

De sakkunniga hava inhämtat upplysningar rörande den vid tiden för betänkandets avgivande gällande vitaminlagstiftningen i Schweiz, Frankrike, Danmark och Norge, vilka återfinnas å sid. 12—16 i betänkandet. Där har redogörelse jämväl lämnats för den då gällande lagstiftningen i Österrike, varjämte omnämns, att särskilda lagbestämmelser rörande handeln med vitaminhaltiga livsmedel icke funnes i Tyskland, Belgien, Nederländerna och England. Lagstiftningen på området utvecklas emellertid snabbt, och numera föreligga uppgifter om förslag till ytterligare sådan lagstiftning.

Angående innehållet i den utländska vitaminlagstiftningen tillåter jag mig hänvisa till de sakkunnigas redogörelse härför i betänkandet. Här skola endast återgivas huvuddragen av den danska och den schweiziska lagstiftningen i ämnet, vilka i de sakkunnigas redogörelse erbjuda det största intresset.

I *Danmark* märkas dels en lag om vitaminreklam och dels föreskrifter om obligatorisk vitaminisering av margarin. Den förstnämnda lagen förbjuder, att en vara i reklam eller förpackning uppgives innehålla vitaminer om ej samtidigt vitaminernas art anges, samt berättigar myndigheterna att dessutom föreskriva, att därvid jämväl vitaminernas myckenhet skall utsättas samt på producentens bekostnad underkastas fortlöpande kontroll. Angående margarin gäller, att allt margarin, som saluföres i Danmark, måste vara i viss bestämd grad vitaminiserat, vilket på förpackning får angivas endast med ordet »vitaminiserat», anbragt på visst sätt. I övrigt är reklam med åberopande av margarinets vitaminverkan förbjuden.

I *Schweiz* — som har en modern, allmän livsmedelslagstiftning — är vitaminisering medelst ultraviolettt bestrålning tillåten endast efter särskilt tillstånd och under viss kontroll. Jämväl reklam under hänvisning till vitaminhalt får göras endast efter tillstånd, vilket gäller såväl naturligt vitaminhalt

som vitaminisering av olika slag. I senare fallet kontrolleras genom förlöpande prov, att vitaminiseringens resultat motsvarar reklamens innehåll.

Lagförslag och framställningar, som berört den föreliggande frågan.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 14 juli 1928 med förslag till ny margarinförordning framhöll *lantbruksstyrelsen*, att margarin förts i marknaden under uppgift, att det vore vitaminrikt. Då det vore ovisst, om vid en vitaminisering av margarin fråga vore om samma slags vitaminer, som gjorde natursmörret värdefullt, hade styrelsen ifrågasatt föreskrifter om uppgiftsskyldighet angående de margarinet tillförda vitaminernas art. Av hänsyn till praktiska svårigheter att få härför erforderliga undersökningar utförda hade styrelsen emellertid avstått från tanken. 1932 års margarinförordning kom ej heller att innehålla några bestämmelser om vitaminisering.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 13 juni 1931 framhöll *margarinfabriker-nas försäljningsaktiebolag* önskvärdheten av att få till stånd en auktoritativ kontroll av vitaminhalten hos näringsmedel, som utgaves för vitaminrika, och anhöll att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt en vetenskaplig institution eller enskild vetenskapsman att för dem, som så önskade, verkställa undersökningar av livsmedels vitaminhalt och å statens vägnar utfärda intyg däröver. Framställningen tillstyrktes i däröver avgivna yttranden men föranledde icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I anledning av motioner i båda kamrarna (I: 297 och II: 617) beslöt 1936 års riksdag skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning om smörets och margarinet näringsfysiologiska betydelse och om behovet av kontroll över vitaminiserat margarin. I enlighet härmed uppdrog Kungl. Maj:t den 2 juli 1937 åt näringsrådet att verkställa den begärda utredningen om smörets och margarinet näringsfysiologiska betydelse samt framlägga förslag i ämnet. Med skrivelse den 20 juni 1939 till 1938 års jordbruksutredning överlämnade näringsrådet redogörelse för vissa försök över smörets och margarinet näringsfysiologiska värde, som på näringsrådets uppdrag utförts av professorerna Widmark i Lund och Westerlund i Uppsala. Näringsrådet framhöll i skrivelsen, att även efter nämnda undersökningar den vetenskapligt ådagalagda skillnaden i näringsvärdet mellan smör och icke vitaminiserat margarin låge i den olika vitaminhalten. Därmed vore dock ingenting utsagt om ifrågasatt möjlighet att även andra specifikt hälsobringande substanser skulle kunna förekomma i smöret annat än ett framhävande av att en sådan tänkbar möjlighet hittills icke ådagalagts. — Om det andra av riksdagen framställda önskemålet — rörande utredning angående behovet av kontroll över vitaminiserat margarin — har Kungl. Maj:t erinrat i direktiven för livsmedelslagstiftningssakkunnigas arbete.

Den 31 december 1937 överlämnade *medicinalstyrelsen* till Kungl. Maj:t ett förslag till lag om otillåten läkemedelsreklam. Styrelsen framhöll därvid, att beträffande läkemedel, som utgjorde s. k. fria handelsvaror, skadlig reklam bedrevs, vilken föranledde allmänheten dels till onödiga eller oskäligen penningutlägg och dels till självbehandling av allvarliga sjukdomar, varigenom

allvarlig hälsofara kunde uppkomma. Häremot riktade sig det på senare tid igångsatta frivilliga samarbetet mellan vissa press- och reklamorganisationer för att bekämpa skadlig reklam. Den granskning, som därvid ägde rum, vore ett värdefullt komplement till statliga åtgärder på området men kunde icke få samma auktoritativa ställning som en laglig kontroll. Styrelsens lagförslag var väsentligen konstruerat på samma sätt som den nu gällande allmänna straffbestämmelsen om illojal reklam. Över förslaget hava yttranden avgivits av myndigheter och sammanslutningar. — Förslaget har icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I skrivelse den 23 oktober 1939, har *styrelsen för statens institut för folkhälsan* hemställt, att förslag till lagstiftning angående vitaminiserade livsmedel måtte föreläggas riksdagen. Till stöd för denna hemställan har anförts:

Under en kristid uppkommer för befolkningen större svårigheter än eljest att tillgodose den nödvändiga vitamintillförseln genom födan. Erfarenheterna från perioder med sjunkande välstånd eller av andra anledningar minskad näringstillförsel visa, att den största faran ur hälsosynpunkt i allmänhet ligger i denna minskade vitamintillförsel. Ett verksamt medel att höja kostens vitaminhalt finnes numera genom att på konstlad väg tillföra densamma vitaminer. Redan under normala förhållanden ha här i landet vissa födoämnen varit vitaminiserade. Det kan antagas att en sådan vitaminisering under nu rådande krisförhållanden vinner ökad utbredning. Med hänsyn till betydelsen av att vitaminiseringen utföres på ett ur folknärings-synpunkt ändamålsenligt och betryggande sätt torde det vara nödvändigt att myndigheterna kunna utöva ett bestämmande inflytande på valet av för vitaminisering använda födoämnen och att från det allmännas sida kontroll utövas över att den tillförda vitaminmängden är av lämplig storlek samt att allmänheten icke bibringas en felaktig uppfattning om dylika födoämners värde genom en oriktig eller vilseledande reklam.

Samma styrelse har i skrivelse den 10 februari 1941 ånyo hemställt, att förslag till vitaminlagstiftning i huvudsaklig anslutning till livsmedelslagstiftningssakkunnigas förslag måtte föreläggas riksdagen. Efter att hava erinrat om att kontroll över vitaminiseringen av livsmedel tidigare ansetts erforderlig närmast ur hälsosynpunkt, har styrelsen nu anförts:

På senaste tiden har tillkommit en omständighet, som är ägnad att ytterligare aktualisera behovet av en lagstiftning på området. Det förhåller sig nämligen så, att tillgången på utgångsmaterial, naturligt eller syntetiskt, för vitaminisering av födoämnen blivit allt mer begränsad. Till följd härav är det en trängande angelägenhet, att dylikt inom riket befintligt eller till riket inkommande material kommer till användning på ett ur det gemensamma folkhushållets synpunkt tillfredsställande sätt med avseende å såväl de födoämnen, vilka böra vitaminiseras, som den utsträckning, i vilken vitaminiseringen bör äga rum. Förslag i ämnet torde därför böra snarast möjligt föreläggas riksdagen.

Jag har funnit mig böra föreslå, att förslag till författningsbestämmelser angående framställning och införsel av vitaminiserade livsmedel framläggas för riksdagen. Till grund för dessa bestämmelser har lagts *livsmedelslagstiftningssakkunnigas* förut omförmälda förslag till förordning angående vitaminiserade livsmedel, vilket såsom bilaga (*Bilaga A*) torde få fogas till proto-

kollet i detta ärende. För de sakkunnigas motivering till sitt förslag redogöres på olika punkter i det följande.

Över sakkunnigförslaget hava *yttranden* avgivits av medicinalstyrelsen, kommerskollegium, lantbruksstyrelsen, överståthållarämbetet samt länsstyrelserna i Södermanlands, Kronobergs, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Örebro, Kopparbergs och Västernorrlands län. Yttrande har därjämte inkommit från svenska reklamförbundet.

Medicinalstyrelsens utlåtande har avgivits sedan förste provinsialläkarna och därmed jämställda stadsläkare beretts tillfälle att yttra sig. Kommerskollegium har före sitt beslut i ärendet inhämtat yttranden från handelskammarna i riket, Sveriges kemiska industrikontor, Sveriges köpmannaförbund, kooperativa förbundet och svenska tidningsutgivareföreningen. Därjämte har svenska annonsbyråföreningen till kollegium ingivit en skrivelse i ämnet.

Jämväl för innehållet i yttrandena redogöres i det följande.

Med beaktande av de inkomna yttrandena har inom socialdepartementet utarbetats ett *förslag till förordning om framställning och införsel av vitaminiserade livsmedel*. Jag övergår nu till en redogörelse för detta förslag.

Departementsförslaget.

Allmän motivering.

Behovet av en svensk lagstiftning om vitaminiserade livsmedel.

Enligt tillgängliga uppgifter tillverkas och försäljas för närvarande i Sverige vitaminiserat *bröd* — därav hårt bröd i stor utsträckning — vitaminiserat *margarin* ävensom vitaminiserad *fettemulsion* men eljest inga vitaminiserade födoämnen. Bröd vitaminiseras genom användning av jäst, som utsatts för ultraviolett bestrålning, genom bestrålning av brödet eller genom tillsats av vitaminhaltiga preparat. Margarin och fettemulsion vitaminiseras medelst tillsats av starkt vitaminhaltiga preparat, framställda av fiskolja. Enligt senast tillgängliga uppgifter är praktiskt taget allt margarin, som utbjudes till den svenska allmänheten, vitaminiserat. Detsamma är förhållandet beträffande fettemulsion.

De sakkunniga framhålla emellertid, att, efter hand som kännedomen om vitaminerna och deras verkningar ökas, vitaminisering av livsmedel kan komma att bli vanligare. Det anses fördelaktigare att tillföra vitaminer genom vitaminisering av födoämnen, som förekomma allmänt, än genom särskilda preparat. Med de senare föreligger stundom en risk för att vitamindosen kan bli för stark. Vidare är det uppenbart, att ett särskilt preparat eller ett födoämne av ovanligt slag med stark vitaminhalt aldrig kan nå samma spridning bland allmänheten som en vitaminiserad form av elementära livsmedel, vilka förekomma dagligen i de allra flesta hushåll.

Enligt de sakkunnigas mening kan en vitaminisering väntas särskilt av *mjölk*, vilket nu praktiseras i stor utsträckning i Amerikas förenta stater. Vitaminisering av mjölk anses hava särskilt stor betydelse för att förebygga

rakitis (engelska sjukan) hos barn, vilken som förut nämnts orsakas av brist på bland annat D-vitamin. Det viktigaste sättet för alstringen av vårt behov av D-vitamin är den direkta solbestrålningen, varmed sammanhänger, att rakitis är särskilt vanlig i nordliga, solfattiga länder. D-vitaminhalten i mjölk och produkter därav är även större, då korna gå ute på grönbeta eller åtminstone erhålla stråfoder, som torkats i solljus. Brist på solljus och därmed på D-vitamin kan tydligen endast för ett begränsat antal människor avhjälpas genom direkt bestrålning med kvartslampa. Man har därför sökt råda bot härpå genom att vitaminisera mjölk medelst konstgjord ultraviolet bestrålning antingen av fodret, av korna eller av mjölken.¹ Vitaminisering av fodret eller mjölken även på annat sätt förekommer också.

De sakkunniga.

I fråga om behovet av en lagstiftning i dessa ämnen i vårt land hava de sakkunniga framhållit, att såvitt hittills vore utränt risken för giftverkningar genom tillförsel av för mycket vitaminer visserligen ej vore så stor vid förtäring av vitaminiserade livsmedel som vid intagande av koncentrerade preparat men likväl ej helt utesluten i förra fallet. Det hade även iakttagits, att vid bestrålning för vitaminiseringsändamål kunnat inträda även andra förändringar, av skadlig art, i födoämnets kemiska sammansättning. Emellertid ansåge de sakkunniga bristen på kontroll på området även i andra hänseenden innebära risker för folkhälsan, särskilt inom de bredare folklagren och i vissa av naturen mindre gynnade landsdelar. De yttra vidare:

En otillräcklig tillförsel av livsviktiga vitaminer kan orsakas bland annat därav, att man i förlitande på riktigheten av de uppgifter, som i reklam lämnas om vitaminiserade livsmedels verkningar, underlåter att i tillräcklig utsträckning förtära av naturen vitaminhaltiga födoämnen. Skadliga verkningar kunna sålunda uppkomma av en reklam, i vilken ett födoämne kort och gott anges vara vitaminiserat eller vitaminbehandlat och således ger sken av att innehålla alla nödiga vitaminer i tillräckliga mängder, medan i själva verket den tillförda vitaminkvantiteten antingen är så ringa, att den praktiskt taget saknar all betydelse för organismen, eller ock hänför sig endast till ett eller annat vitaminslag. Det är måhända på nu angivna sätt de allvarligaste vådorna uppkomma av en ovederhäftig eller ej tillräckligt upplysande reklam med vitaminiserade liksom av naturen vitaminhaltiga livsmedel. Man torde nämligen kunna antaga, att insikt om nödvändigheten att tillföra kroppen vitaminer numera är tämligen allmänt gängse hos befolkningen. Ännu allvarligare bliva dessa vådor, då man tar i betraktande, att det uppväxande släktet lättast drabbas av vitaminbristens skadliga påföljder.

De nu gällande lagbestämmelser, som kunna komma till användning på detta område, äro — framhålla de sakkunniga — tillämpliga först sedan hygienisk eller ekonomisk skada redan uppstått eller åtminstone allvarlig fara därför föreligger, medan en modern livsmedelsgästiftnings uppgift bör vara att garantera en sådan beskaffenhet hos livsmedel, som i görligaste mån utesluter fara för folkhälsan, och en sådan ordning för deras saluförande, att förlustrisker för konsumenterna såvitt möjligt undvikas.

Av dessa skäl finna de sakkunniga vår lagstiftning böra kompletteras med

¹ Se härom för övrigt en som bilaga till de sakkunnigas betänkande fogad uppsats (sid. 50—58).

föreskrifter, som stadga kontroll på beskaffenheten av vitaminiserade livsmedel och på den för dem använda reklamen.

Yttranden.

I flertalet yttranden *tillstyrkes*, att en lagstiftning på området genomföres.

Medicinalstyrelsen förordar, att lagstiftningen snart kommer till stånd. *Lantbruksstyrelsen* tillstyrker förslaget och understryker, att behovet av kontroll på området är stort. Vidare tillstyrkes förslaget eller lämnas utan erinran av *överståthållarämbetet* och *samtliga hörda länsstyrelser*.

Sveriges kemiska industrikontor anser det befogat, att redan innan en enhetlig livsmedelslagstiftning blir genomförd åtgärder vidtagas för en tillfredsställande kontroll av livsmedels vitaminhalt.

Sveriges köpmannaförbund finner, att de sakkuninga i huvudsak riktigt avvägt å ena sidan intresset att icke hindra en lojal och för folkhälsan gagnelig vitaminiseringshantering och å andra sidan kravet på den kontroll däröver, som synes vara ofrånkomlig. Förbundet förmenar, att ett avböjande av kontrollåtgärder nu kunde förorsaka missförhållanden, som i en framtid nödvändiggjorde mycket längre gående ingrepp. För detaljhandeln medförde förslaget knappast olägenheter utan snarare fördelar. Köpmännen riskerade att göra förluster på restlager av varor, som hastigt uppreklamerades och därpå åter förlorade i anseende; av dessa skäl hade köpmännen intresse av vederhäftig reklam och goda varor.

Styrelsen för *kooperativa förbundet* vitsordar behovet av kontroll i de hänseenden de sakkunniga påpekat. *Gotlands handelskammare* finner lagstiftningsåtgärder på området vara av särskilt trängande behov och biträder sakkunnigförslaget. Även *Östergötlands och Södermanlands handelskammare*, *handelskammaren i Göteborg* samt *Norrbottnens och Västerbottnens läns handelskammare* biträda förslagets syfte.

I följande yttranden yppas *tveksamhet* i frågan eller *avstyrkes* den föreslagna lagstiftningen, åtminstone i den form de sakkunniga förordat.

Förste stadsläkaren i Malmö förordar uppskov tills vidare med den föreslagna lagstiftningen. Förfarandet skulle enligt hans mening medföra avsevärd kostnad och tidsspillan för företagen och verka förlamande på företagsamheten inom området, vilken låge i sin linda och vore synnerligen känslig för en ökning av svårigheterna. Detta bleve så mycket kännbarare, som konkurrerande, naturligt vitaminhaltiga livsmedel icke underkastades samma kontroll.

Kommerskollegium avstyrker förslaget och anför, att beträffande de egentliga livsmedlen varken i fråga om tillverkningen eller vad anginge reklamen kunnat påvisas några verkligt allvarliga missförhållanden, som påkallade statsingrepp. Mindre lämpliga reklammetoder syntes hava tillämpats endast beträffande näringspreparat, vilka förordningen i regel ej skulle komma att omfatta. Den föreslagna kontrollapparaten kunde befaras bliva rätt omfattande. Kollegium har vidare anført:

Med sitt förslag synas de sakkunniga främst hava avsett att träffa en ove-

derhäftig reklam för de för folkhälsan så viktiga vitaminiserade livsmedlen. Av de sakkunniga har emellertid, såvitt kollegium kan finna, ej övertygande kunnat klarläggas, att ej detta syfte skulle kunna nås på annat sätt än över här föreslagna omväg med en vidlyftig tillverkningskontroll. I den mån överhuvud taget missförhållanden framträda, föreligger redan med nuvarande lagstiftning mot illojal konkurrens en generell, även de vitaminiserade livsmedlen omfattande möjlighet att åtkomma dylika missförhållanden åtminstone för fall att de äro mera påfallande och stötande. För den händelse inrättandet av ett statens institut för folkhälsan skulle beslutas, torde också komma att skapas ett organ för uppdagandet av och närmare utredning om dylik skadlig reklam. Också med hänsyn härtill torde med ytterligare åtgärder kunna få anstå i avvaktan på de sakkunnigas förslag om utvidgad livsmedelslagstiftning, i vilket förslag frågan om de vitaminiserade livsmedlen torde kunna ingå som ett rätt naturligt led.

Smålands och Blekinge handelskammare finner förslaget motiverat endast i den mån i dessa hänseenden kunde sägas föreligga allmän hälsofara, något varom kammaren icke ville yttra sig. I övrigt syntes lagstiftningen icke böra tillgripas förrän det visat sig, i vad mån producenterna frivilligt sökte samarbete med näringsrådet och institutet för folkhälsan. *Skånes handelskammare* finner det önskvärt, att åtgärder vidtagas i förslagets syfte, framför allt för att stävja osund reklam, men avstyrker det framlagda författningsförslaget, när detta sköte över målet och därigenom skulle bliva mera till skada än till gagn. Den föreslagna ordningen skulle skapa sådan osäkerhet och sådana risker, att den kunde betaga vederhäftiga företagare intresse för vitaminisering av livsmedel och därigenom lägga hinder i vägen för uppkomsten av en inhemsk industri. *Västergötlands och norra Hallands handelskammare* avstyrker förslaget under framhållande av att det ännu saknades erfarenheter för att bedöma dess praktiska konsekvenser. *Handelskammaren för Örebro och Västmanlands län* ifrågasätter om icke farhågorna för ifrågasvarande skadeverkningar äro överdrivna och erfarenheten på området för ringa för att motivera en lagstiftning men vill icke motsätta sig förslaget, då de planerade åtgärderna icke syntes nämnvärt hindra den legala omsättningen.

Svenska annonsbyråföreningen avstyrker förslaget och anför:

I betraktande av att, såsom i motiven betonas, man »rör sig på ett område, som vetenskapligt sett ännu är så outforskat, att man icke ens tillnärmelsevis kan överblicka de praktiska konsekvenserna ur hygienisk synpunkt av en utbredd vitaminisering av födoämnen», vilken omständighet bland annat framgår av de ytterligt varierande system, efter vilka vetenskapen på skilda orter arbetar, synes det oss, som om tiden icke skulle vara mogen för en lagstiftning på området, utan statsmakterna böra kunna åtnöja sig med inrättandet av statens institut för folkhälsan. Först efter det vetenskapens forskningar lett till säkrare resultat och man genom institutets verksamhet vunnit värdefulla erfarenheter, torde tiden vara inne för övervägande av en lagstiftning i ämnet. En sådan lagstiftning synes oss böra ingå såsom ett led i en enhetlig författning på hithörande område. Att fullfölja den redan inslagna vägen med ett otal specialförfattningar i frågor, som borde kunna gemensamt regleras, leder till en icke önskvärd oöverskådlighet av gällande rätt. Betecknande är, att i sådana föregångsländer som England och Tyskland samt i Belgien och Nederländerna någon lagstiftning på området icke kommit till.

Departements-
chefen.

Den moderna biokemiska forskningens ständigt nya framsteg i fråga om kännedomen om vitaminerna och deras avgörande betydelse för folkhälsan har icke endast givit nytt intresse åt problemet om människofödans lämpliga sammansättning utan även givit upphov till nya arbetsuppgifter och nya problem inom livsmedelsproduktionen och den därtill anknyttande handeln och reklamverksamheten. Sålunda tillmättes numera vissa födoämnen med hög vitaminhalt liksom vissa former för tillredning, vid vilka vitaminhalten säkrare bibehålles, stor betydelse. Produktionen av särskilda näringspreparat har nu med avseende å vitaminpreparat fått ny fart och nytt intresse för allmänheten.

Ingen meningsskiljaktighet torde råda om behovet av kontroll från det allmännas sida, åtminstone i viss utsträckning, över tillverkningen av läkemedel samt handeln med och reklamen för dem. Detta behov framträder framför allt beträffande läkemedel, som kunna medföra hälsofara. Vidare är det ett allmänt intresse att tillse, att läkemedlens verkan står i rimlig proportion till vad säljaren därom utlovat och till det pris varan betingat. Beträffande vitaminhaltiga varor föreligga i stort sett samma skäl för ingripande. Vad angår skadliga verkningar därav, är frågan därom visserligen icke fullt utredd, men man synes icke kunna bortse från möjligheten av giftverkan i vissa fall av stark vitaminkoncentration. Likaså hava vid åtgärder för en ökning på konstlad väg av vitaminhalten i vissa ämnen iakttagits samtida förändringar av skadlig art i ämnenas sammansättning. Även intresset att skydda allmänheten för ovederhäftig reklam och uppskörtning i pris äger tydligen motsvarande betydelse beträffande vitaminhaltiga handelsvaror som för läkemedel.

Vidare bör observeras, att, då handeln med vitaminhaltiga ämnen vänder sig ej endast till sjuka människor utan till alla, densamma åtminstone i en framtid kan kvantitativt och ekonomiskt få större räckvidd än läkemedelshandeln. En ovederhäftig vitaminreklam kan lätt bibringa allmänheten en felaktig uppfattning om vitaminfrågan, vilken kan bliva ett allvarligt hinder för en vederhäftig propaganda i saken. Det torde vara blott alltför sant, då det i ett yttrande i detta ärende framhålles, att allmänhetens kunskap om vitaminer ännu till stor del hämtas från reklamen därom i tidningspressen, vilken reklam åtminstone i viss utsträckning är alltför sensationellt upplagd och ägnad att giva föreställningar om undergörande verkningar hos vitaminerna. Mot bakgrunden av en sådan reklam, vars uppenbara överdrifter stundom böra vara tydliga även för lekmannen, och efter dyrköpta erfarenheter, som allmänheten kan hava gjort om utfästelsernas ovederhäftighet, kan det uppstå stora psykologiska svårigheter för en av vetenskapsmän och läkare bedriven, ansvarsmedveten upplysningsverksamhet på bred front i syfte att klargöra, att vitaminfrågan i främsta rummet är en fråga om den dagliga kostens lämpliga sammansättning av vanliga livsmedel till vanliga priser, endast i viss mån — under vissa årstider, i vissa landsdelar — kompletterad genom särskilda preparat eller vitaminisering på konstlad väg.

Av dessa skäl finner jag en vitaminlagstiftning motiverad. Emellertid

måste även med denna principiella inställning övervägas, huruvida tiden nu är inne för en dylik lagstiftning och förhållandena på området så stabiliserade, att en sådan är möjlig. I de yttranden i frågan, i vilka sakkunnigförslaget avstyrkts, torde skälet härtill i regel ej hava varit ett förnekande av att en vitaminlagstiftning i och för sig vore önskvärd utan åsikten att tiden ännu icke skulle vara mogen för en sådan. Förnekas kan ej heller, att den vetenskapliga utvecklingen på området är så snabb, att en lagstiftning i ämnet är förenad med vissa praktiska svårigheter. Sålunda är det svårt att överblicka, vilka krav som ur vetenskaplig synpunkt kunna komma att i en snar framtid ställas på kontrollapparaten, ett förhållande som torde hava föranlett sådana detaljer i sakkunnigförslaget, vilka i en del yttranden väckt betänkligheter såsom allt för vagt utformade och inrymmande för stora befogenheter åt de tillämpande myndigheterna.

Då jag likväl funnit tiden vara inne för en lagstiftning i ämnet och härmed framlägger förslag därtill, har det skett på följande grunder. »Vitaminisering» förekommer, såsom förut framhållits, redan nu i stor utsträckning i vårt land beträffande bröd, margarin och fettemulsion. Vitaminiseringen kan få ökad utbredning och komma att gälla även andra varor, i främsta rummet mjölk. Det skulle tydligen vara av värde, om en dylik industri i vardande, som bleve av utomordentlig betydelse för vår folknäring, redan från början i förtroendefullt samarbete med myndigheterna länkades in på rätta banor. Genom inrättandet av statens institut för folkhälsan med dess vitaminlaboratorium har erhållits den praktiska organisationen för genomförandet av en sådan samverkan; med det föreliggande författningsförslaget avses att åstadkomma den därjämte erforderliga formella grunden för regleringen. Det lär kunna förväntas betydande kapitalinvesteringar och omfattande maskinella anläggningar för blivande vitaminiseringsindustrier, varför, om ett statligt ingripande på området framdeles skulle visa sig ofrånkomligt, detsamma då skulle innebära ett betydligt svårare och ömtåligare ingrepp än vad nu är fallet. Av skäl, som jag närmare skall utveckla i nästföljande avsnitt av den allmänna motiveringen, har jag emellertid ansett lämpligt så begränsa författningens tillämpningsområde, att densamma åtminstone i huvudsak tager sikte på vanligen förekommande födoämnen i egentlig mening, vilka genom särskilda åtgärder bibringats ökad vitaminhalt eller en sådan, som de i naturligt tillstånd ej äga.

I yttrandena hava yppats farhågor för att den föreslagna lagstiftningen skulle medföra kostnader, tidsspillan och andra hinder, som kunde verka förlamande på en företagsamhet i sin linda, eller att bestämmelserna i allt fall skulle framkalla en osäkerhetskänsla, som kunde avskräcka goda initiativ på området. I detta hänseende må först framhållas, att de nu föreslagna bestämmelserna på viktiga punkter preciserats mera än i sakkunnigförslaget, varigenom anledningarna till osäkerhet i det väsentliga torde hava undanröjts. I övrigt är det mig angeläget understryka, att med det huvudsyfte för lagstiftningen och den begränsning därav, som nyss angivits, den

samma mindre fått karaktär av en restriktionslagstiftning för bekämpande av icke önskvärda företeelser än en administrativ ram för det förtroendefulla samarbete mellan myndigheter och företagare, varom nyss talats.

För genomförandet av lagstiftning på området tala även de skäl av folkhushållningsnatur, vilka styrelsen för statens institut för folkhälsan åberopat i sin skrivelse av den 10 februari 1941.

Den föreslagna lagstiftningens tillämpningsområde.

De sakkunniga.

I fråga om tillämpningsområdet för en svensk vitaminlagstiftning hava de sakkunniga till en början erinrat om att enligt syftet med det vid statens institut för folkhälsan inrättade vitaminlaboratoriet all offentlig vitaminkontroll borde koncentreras dit. Sådan kontroll kan tänkas bliva påkallad beträffande både läkemedel, livsmedel och fodermedel. Beträffande fodermedel hänvisa de sakkunniga till den kontroll, som kan anordnas med tillämpning av 1938 års lag om handeln med fodermedel. Vad angår läkemedel, givas särskilda föreskrifter i medicinförfattningarna; de synpunkter, varom här är fråga, böra, framhålla de sakkunniga, vad läkemedlen angår tillgodoses genom nämnda författningar och läkemedlen icke enbart i vad det gäller vitaminkontroll sammankopplas med livsmedlen i en särskild författning härom. Huvudsakligen av dessa skäl hava de sakkunniga begränsat den föreslagna författningen till att *avse endast livsmedel*.

Det spørsmål, som därpå närmast uppställer sig, är frågan om avgränsningen av *begreppet livsmedel*. De sakkunniga förklarade i sitt betänkande, att deras arbete på en enhetlig, utvidgad livsmedelslagstiftning ej fortskridit så långt, att de kunnat taga ställning till frågan, om begreppet livsmedel däri skulle definieras och i så fall hur detta komme att ske. Av detta skäl hava de sakkunniga i föreliggande förslag icke upptagit någon sådan definition.

De sakkunniga återgiva emellertid i detta sammanhang följande definition på livsmedel, som givits av 1916 års livsmedelslagstiftningskommitté i dess förslag till livsmedelsstadga:

Med livsmedel förstås i denna stadga födoämnen och dryckesvaror, varunder inbegripes varje till förtäring av människor avsedd vara, även sådan som är ämnad att användas allenast i egenskap av krydda, konserveringsmedel eller färg. Dock må läkemedel icke hänföras till livsmedel.

Till utveckling av definitionens innebörd har kommittén anförat:

Under uttrycket livsmedel, sådant det av kommittén definierats, komme varor, vilka hade till uppgift dels att underhålla den mänskliga organismen vid dess utveckling och fortbestånd (födoämnen i egentlig mening) dels att tillföra organismen vissa stimulantia (njutningsmedel) dels slutligen att genom smagivande beståndsdelar, såsom kryddor, befordra matsmältningen. Däremot utslötes självfallet sådana njutningsmedel, vilka icke kunde anses vara föremål för förtäring i vanlig mening, såsom tobak. — »Till förtäring av människor avsedd» vore varje vara, som under sedvanliga förhållanden av det allmänna betraktelsesättet tillades sådan bestämmelse, men därunder inginge även vara, som, oaktat dess naturliga bestämmelse måste

uppfattas vara en annan (exempelvis trämjöl), dock i det konkreta fallet uppenbarligen tillagts ändamålet att förtäras. Medan vissa dryckesvaror alltid måste betecknas som livsmedel bleve det däremot beträffande exempelvis vissa rotfrukter nödvändigt att i varje särskilt fall avgöra, huruvida förhållandena måste anses giva vid handen, att varan vore avsedd att förtäras av människor eller icke. Efter samma grunder finge ock bestämmas vad som skulle betraktas som läkemedel. Enligt gällande apoteksvarustadga förstoddes med läkemedel »vara, avsedd att vid utvärtes eller invärtes bruk förebygga, lindra eller bota sjukdom eller sjukdomssymtom hos människor eller djur». Vissa varor, såsom honung, socker och olivolja, förekomme emellertid i handeln både som livs- och läkemedel. Det finge då i varje särskilt fall avgöras, huruvida varan utlämnats under sådana förhållanden, att det måste antagas, att varan vore avsedd till läkemedel och att de för läkemedel gällande särskilda kontrollföreskrifterna måste träda i tillämpning. Detta vore städse fallet, då varan försåldes under sådana omständigheter, att bestämmelserna i gällande farmakopé bleve tillämpliga å försäljningen. — Under uttrycket livsmedel borde ej endast hänföras varor, som i sin föreliggande gestaltning vore avsedda att förtäras, utan jämväl varje ämne, varav sådan vara bereddes. Därmed vore under definitionen inbegripna råvaror, som krävde en särskild beredning för att tjäna till människoföda, vare sig denna beredning vore sådan, som exempelvis måste övergå omalen spannmål, innan den kunde användas som mjöl, eller sådan, som ytterligare krävdes för att mjölet skulle kunna förtäras.

Den tolkning, som 1916 års livsmedelslagstiftningskommitté sålunda givit uttrycket livsmedel, funno de sakkunniga ägnad att tjäna till ledning vid bestämmandet av den nu föreslagna lagstiftningens tillämplighetsområde. Vad särskilt angår frågan om gränsdragningen mot läkemedel hava de sakkunniga emellertid gjort följande tillägg:

Då det gäller att avgöra huruvida förordningen bör vara tillämplig å en vara torde emellertid texten till påskrift eller etikett å varan och till den övriga reklam, som är avsedd att användas för varan, ej kunna tillmätas samma betydelse som då det gäller att avgöra huruvida en vara enligt apoteksvarustadgan utgör läkemedel eller icke. Förordningen torde få sin huvudsakliga tillämpning å sådana varor, som kunna benämnas födoämnen i egentlig mening, t. ex. bröd, margarin. Det är tydligt att den omständigheten, att i reklamen för ett sådant, vitaminiserat födoämne stor plats beredes varans sjukdomsförebyggande egenskaper, ej får medföra att varan förklaras såsom läkemedel falla utanför förordningens tillämpningsområde. Även sådana varor som socker och honung, vilka båda anses vara att hänföra till födoämnen i egentlig mening, torde under enahanda förhållanden böra hänföras under förevarande förordning. Den avgörande synpunkten bör i dessa fall vara huvudändamålet med sådana vitaminiserade livsmedels förtäring, vilket får anses vara att tillföra organismen näring i sedvanlig form.

En sida av problemet om tillämpningsområdets avgränsning och om bestämningen av begreppet livsmedel förtjänar att särskilt uppmärksammas, nämligen frågan om de s. k. *näringspreparaten*. Därmed avses i detta sammanhang såsom förut nämnts åtskilliga i handeln förekommande varor, vilka äro avsedda att användas som ersättning för födoämnen, särskilt för att komplettera kosten med avseende å vissa särskilda näringsämnen. Dylika preparat reklameras i stor utsträckning under uppgift om vitaminhalt.

Härom anmärka de sakkunniga, att dessa preparat få anses hänförliga till

livsmedel i vidsträckt bemärkelse men likväl falla utanför det livsmedelsbegrepp, varom förut talats, och därmed utanför denna lags tillämpning, i den mån de — såsom ofta är fallet — salubjudas såsom ägnade att förebygga, lindra eller bota sjukdom eller sjukdomssymtom, därvid de måste hänföras till läkemedel. Endast sådana näringspreparat, som ej utjudas under sådana uppgifter, skulle falla under den föreslagna förordningen. De sakkunniga anmärka tillika, att härvidlag — i motsats till vad som förut anförts angående de egentliga födoämnen — avgörande betydelse torde få tillmätas innehållet i reklamen för varan, i texten å dess förpackningar o. s. v.

De sakkunniga framhålla, att en kontroll uppenbarligen erfordras rörande beskaffenheten av de livligt reklamerade näringspreparaten, i synnerhet vitaminhaltiga sådana, även i den mån dessa böra hänföras till läkemedel, och anföra till belysande härav några exempel på annonser om dylika (sid. 39 i betänkandet). Av de skäl, som förut utvecklats, hava de sakkunniga icke ansett lämpligt att föreslå bestämmelser därom i samma författning, vars huvudföremål utgjorde vitaminiserade födoämnen i egentlig mening. Emellertid hava de sakkunniga — ehuru de understryka, att en lagstiftning därom utan dröjsmål är synnerligen angelägen — ej heller framlagt något förslag till sådan lagstiftning i annan form, detta under hänvisning till medicinalstyrelsens förutnämnda förslag till lagstiftning om läkemedelsreklam, genom vilket förslag samma syfte skulle tillgodoses.

I fråga om tillämpningsområdet för en vitaminlagstiftning förtjänar vidare övervägas, huruvida en statlig kontroll på området bör utsträckas även till handeln med livsmedel med hög *naturlig vitaminhalt*, sålunda varor som utan att hava varit föremål för särskilda vitaminiseringsåtgärder hava avsevärd betydelse för vitaminförsörjningen. På detta område vore alltså icke fråga om någon kontroll på produktionen utan endast på sättet för varornas utjudande bland allmänheten, framförallt på vilket sätt deras vitaminhalt utnyttjades i reklamen. De sakkunniga förklara emellertid härom, att de under någon tid uppmärksamt följt reklamen i tidningar och tidskrifter såväl angående vitaminiserade varor som i vad den åberopat naturlig vitaminhalt, varvid befunnits, att reklamen i sistnämnda del sådan den för närvarande tedde sig knappast kunde anses giva anledning till någon väsentlig anmärkning. En bidragande orsak härtill ansåge de sakkunniga vara de åtgärder, som av näringsrådet vidtagits under hand för att förhindra olämplig reklam med livsmedel. På grund härav hade de sakkunniga icke funnit skäl föreslå åtgärder med avseende å andra varor än de med konst vitaminiserade.

Även i det sålunda bestämda tillämpningsområdet, avseende tillverkning eller införsel av vitaminiserade livsmedel, föreslå de sakkunniga av praktiska skäl två inskränkningar. För att ej lägga hinder i vägen för försöksverksamhet på området föreslås undantag för tillverkning eller införsel, *som ej sker i avsikt att försälja varan*. Att därigenom införsel direkt för egen förbrukning faller utom kontrollen finna de sakkunniga sakna betydelse. Vidare föreslås undantag för tillverkning *uteslutande för export*.

Yttranden.

I yttrandena har till en början i fråga om förordningens begränsning att avse *endast livsmedel* ävensom särskilt i fråga om *näringspreparaten* förekommit följande.

Medicinalstyrelsen delar de sakkunnigas mening, att förordningen åtminstone för närvarande icke behöver göras tillämplig å fodermedel. Vad angår näringspreparaten förklarar styrelsen, att kravet på en kontroll av dessa vore oavvisligt och att ett ställningstagande i denna fråga borde ske så snart som möjligt. Emellertid funne styrelsen tillika, att medicinalförfattningarna tarvade omarbetning i vad de avsåge denna grupp av varor och att frågan om den föreslagna förordningens tillämpningsområde, vad näringspreparaten anginge, borde lämnas öppen till dess att en revision av medicinalförfattningarna ägt rum.

Förste provinsialläkaren i Stockholms län förordar åtgärder samtidigt beträffande både näringspreparat och egentliga livsmedel. *Förste stadsläkaren i Göteborg* understryker svårigheten att avgränsa begreppet livsmedel och säger sig betvivla riktigheten av de sakkunnigas åsikt, att flertalet näringspreparat vore att anse som läkemedel.

Näringspreparatens inbegripande i tillämpningsområdet förordas jämväl av *länsstyrelsen i Södermanlands län*. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* understryker behovet av kontroll över näringspreparaten och betraktar som en förutsättning för deras uteslutande från det föreliggande förslaget, att den planerade lagstiftningen om läkemedelsreklam genomföres. *Sveriges kemiska industrikontor* föreslår förordningens tillämpning på alla näringspreparat, oavsett om de äro att betrakta som läkemedel, och framhåller:

Det väsentliga hos ett vitaminiserat näringspreparat torde i allmänhetens ögon icke vara så mycket dess formella egenskap av läkemedel som dess egenskap av preparat med vitaminhalt. De sakkunnigas ståndpunkt i frågan förutsatte, att en någorlunda skarp gräns kunde dragas mellan näringspreparat, som äro livsmedel, och sådana, som äro läkemedel, men detta vore i praktiken mycket svårt.

Sveriges köpmannaförbund förordar inbegripande av näringspreparaten och framhåller särskilt, att medicinalstyrelsens förslag till lagstiftning om läkemedelsreklam, vilket motiverat de sakkunnigas ståndpunktstagande i denna del, icke syntes giva de möjligheter, som man räknat med, varför de sakkunnigas motivering på denna punkt bortfallit. *Skånes handelskammare* förordar tillämpning å alla näringspreparat, som icke äro underkastade kontroll i annan ordning.

I fråga om inbegripande under lagstiftningen av ämnen med *naturlig vitaminhalt* har i yttrandena förekommit följande.

Medicinalstyrelsen finner liksom de sakkunniga, att reklam om naturlig vitaminhalt för närvarande kan lämnas utanför lagstiftningen, och framhåller, att genom vitaminlaboratoriets tillkomst praktisk möjlighet givits att framdeles effektivt ingripa även på detta område. *Förste stadsläkaren i Göteborg* finner det däremot påkallat, att lagstiftningen inbegriper även re-

klam om naturlig vitaminhalt, och nämner som exempel olämplig reklam om porterns vitaminhalt.

Förste stadsläkaren i Malmö, vilken som förut nämnts avstyrker förslaget för närvarande, anser att lagstiftning på området i varje fall icke borde genomföras annat än i förening med en lagstiftning om födoämnen med naturlig vitaminhalt. Han framhåller, att förslaget begränsats till livsmedelsgrupper, som representera endast en ringa del av hela vitamintillförseln, och fortsätter:

De sakkunnigas uppfattning (sid. 42), att reklamen för födoämnen med naturlig vitaminhalt knappast kan, sådan den för närvarande ter sig, anses giva anledning till någon mera väsentlig anmärkning, kan jag icke dela. Om man exempelvis gör reklam för vitaminhalten i smör, kan en sådan reklam under en viss tid på vintern vara starkt missvisande på grund av fodrets och mjölkens låga vitaminhalt vid denna tid. Detsamma gäller frukt och grönsaker, som lagrats någon tid och därigenom helt eller delvis förlorat sin vitaminhalt, varvid även bör erinras om att till exempel vissa slag av äpplen befunnits icke ens i färskt tillstånd äga någon C-vitaminhalt. Jag erinrar vidare om förekommande reklam för ökad naturlig vitaminhalt i mjöl och bröd genom särskilt förmalningsförfarande av spannmålen, till exempel den s. k. våtskalningsmetoden, som varit föremål för en entusiastisk artikel av läkare i bland annat *Nordisk Medicinsk Tidskrift*. Detsamma kan sägas om den reklam för läskedrycker, beredda av råsaft, som börjat tillverkas under de sista åren. Om dessa strävanden är i och för sig intet annat än gott att säga, men allmänheten och även läkarna kunna knappast avgöra reklamens berättigande. Läskedryck, beredd av råsaft från äpplen, kan sålunda vara helt vitaminfri redan vid tillverkningen. För övrigt förvaras råsaften under högt tryck under vintersäsongen för att på våren vidare beredas, och genom denna lagring och behandling kan säkerligen förut förefintligt C-vitamin försvinna.

Även *Sveriges kemiska industrikontor* förordar en sådan utformning av förordningen, att densamma omfattade reklam angående naturlig vitaminhalt.

Frågan om kontroll av *exportindustri* på området har upptagits i ett par yttranden.

Medicinalstyrelsen liksom *länsstyrelsen i Örebro län* anser, att även tillverkning för export bör inbegripas under förordningen, bland annat för att underlätta övervakningen av dess efterlevnad. Jämväl *förste provinsialläkaren i Örebro län* ifrågasätter, om det är riktigt att från tillämpningsområdet undantaga tillverkning för export.

Angående *frågan om förordningens tillämpningsområde i övrigt* har i yttrandena förekommit följande.

Sveriges kemiska industrikontor förordar förordningens tillämpning även på livsmedel, som uppgivas innehålla *andra speciellt aktiva substanser än vitaminer*, och anför:

Vitaminerna utgöra en avdelning i den stora grupp av ämnen, som kunna karakteriseras såsom »biokemiskt speciellt aktiva substanser». Andra avdelningar inom samma grupp äro exempelvis enzymerna, hormonerna, tillväxtfaktorerna och de speciellt fysiologiskt verksamma mineralsalterna. Allmän-

hetens uppmärksamhet har hittills i huvudsak varit fästad vid vitaminerna, men kunskapen om de övriga för människan lika nödvändiga substanserna börjar att allt mera spridas. Även i reklamen talas redan om dylika substanser vid sidan av vitaminerna. En lag som endast reglerar tillverkningen av vitaminiserade livsmedel och reklamen för dessa kommer därför sannolikt att medföra, att mindre nogräknade fabrikanter frestas att i stället för ordet vitaminer i sin reklam upptaga något annat ur allmänhetens synpunkt ungefär likvärdigt ord, som kan inge föreställning om att den reklamerade varan innehåller en särskilt värdefull substans. De tillverkningar om vilka här är fråga och den reklam som bedrives för desamma förtjäna enligt kon-torets mening i minst lika grad som de i förslaget reglerade förfarandena ingripande genom lagstiftning.

Även *Skånes handelskammare* ifrågasätter, om icke lagen bör utsträckas till även andra biokemiskt speciellt aktiva substanser, såsom enzymer, hormoner, tillväxtfaktorer och speciellt fysiologiskt verksamma mineralsalter.

I likhet med de sakkunniga finner jag icke erforderligt att vitaminlagstiftningen göres tillämplig å *fodermedel*.

Vad angår tillämpningsområdets bestämmande inom de övriga varugrupper, som komma i fråga — läkemedel och livsmedel — anser jag, såsom förut antytts, lagstiftningen böra i främsta rummet inriktas på vitaminisering av vanliga födoämnen av central betydelse för folknäringen, såsom bröd, margarin, mjölk. Det är uppenbart, att en vitaminförsörjning genom särskilda preparat eller genom popularisering av vissa födoämnen, som hittills icke vunnit allmännare spridning, i betydelse icke kan mäta sig med den, vilken kan åstadkommas genom vitaminisering av elementära födoämnen, som ingå i den dagliga kosten i flertalet hushåll, och vilken sålunda kan vinnas utan omläggning av konsumtionsvanorna samt med ringa kostnadsökning för konsumenterna — under vissa konkurrensförhållanden måhända utan någon kostnadsökning. För att vinna kontroll över nämnda verksamhet av dominerande intresse i detta hänseende är det tillräckligt, att förordningen göres *tillämplig endast på livsmedel, som vitaminiserats med konst*.

Därmed avskiljas från tillämpningsområdet dels läkemedel och dels livsmedel med endast naturlig vitaminhalt. Detta torde innebära, att flertalet näringspreparat falla utanför förordningen, enär flera av dessa såsom de sakkunniga framhållit torde få hänföras till läkemedel och andra, på sätt närmare utvecklas i det följande, icke kunna sägas vara vitaminiserade med konst.

Såväl i sakkunnigbetänkandet som i åtskilliga däröver avgivna yttranden understrykes vikten av en kontroll av de nu livligt omreklamerade näringspreparaten, vilka torde vara mycket uppmärksammade bland allmänheten. Utan tvivel är detta problem förtjänt av beaktande, men en lagstiftning inriktad därpå synes kräva ytterligare överväganden, varvid särskilt bör tagas i betraktande, om icke, såsom i några yttranden ifrågasatts, frågan bör lösas i ett större sammanhang. Sålunda har, på sätt förut framhållits,

Departements-
chefen.

frågan om näringspreparaten nära samband med läkemedelsproblemet, bestämningen av begreppet läkemedel och lagstiftningen härom. I detta sammanhang förtjänar även upptagas det betydelsefulla önskemålet om en lagstiftning angående all reklam för »fria» läkemedel, sålunda icke endast vad angår vitaminer. Slutligen kan det icke anses uteslutet, att en kontroll kan bli erforderlig även av reklamens utnyttjande av en varas naturliga vitaminhalt. Möjligen kan det bli erforderligt att uppmärksamma även andra biokemiskt betydelsefulla ämnen än vitaminer. Dessa olika problem med beröringspunkter sinsemellan synas böra upptagas i ett sammanhang och kunna tänkas föranleda en gemensam författning eller ett komplex av korresponderande författningar, vilka i högre grad än den här föreslagna skulle lägga tyngdpunkten på reklamkontrollen.

Av dessa skäl föreslår jag för närvarande begränsning av förordningens tillämpningsområde till det nyss sagda — på konstlad väg vitaminiserade livsmedel. Vad angår bestämningen av begreppet livsmedel, kan jag biträda de sakkunnigas mening, att ledning för frågans avgörande kan hämtas ur 1916 års livsmedelslagstiftningskommittés uttalanden, kompletterade med vad de sakkunniga därom anfört.

Det lär vara uteslutet att åstadkomma en kontroll i vidare mån än av tillverkning eller införsel, som sker *för avsalu*. Ej heller finner jag skäl föreslå kontroll även av industrier på området, vilka arbeta uteslutande för export. Det är antagligt, att liknande lagstiftning kommer att genomföras i flera länder, och i sådant fall bör exportindustrin icke betungas med kontrollkostnader och restriktioner utöver dem, som föreskrivas av lagstiftningen i destinationslandet. Någon svårighet i fråga om övervakningen torde icke vållas av denna inskränkning, då det framförallt är just genom en vitaminiserad varas utbudande på den svenska marknaden som kontrollmyndigheternas uppmärksamhet riktas på densamma.

Huvuddragen av den föreslagna kontrollen.

De sakkunniga.

De sakkunniga framhålla, att den mest effektiva uppsikten över en industri erbjudes genom en fabrikskontroll, då kontrollanter på platsen följa tillverkningen i dess olika faser. En så ingripande kontroll hava de sakkunniga emellertid icke ansett behövlig utan endast föreslagit krav på *tillstånd* av offentlig myndighet, förslagsvis medicinalstyrelsen, för rätt att tillverka eller till riket införa vitaminiserade livsmedel, varvid prov av varan skulle undersökas såväl före tillståndets meddelande som därefter periodiskt under tillståndets varaktighet. Tillståndsmyndigheten skulle därjämte öva uppsikt över den för varan använda *reklamen*. Därest skäl funnes till anmärkning mot varans eller reklamens beskaffenhet, skulle vederbörande uppmanas att vidtaga rättelse och erhålla tid därtill. Om rättelse ändå ej

skedde, borde tillverknings- eller införseltillståndet återkallas. En straffbestämmelse föreslås för tillverkning eller införsel utan tillstånd men eljest inga påföljder utom de här nämnda.

De sakkunniga framhålla, att man kunde taga i övervägande en effektivisering av påföljderna genom straffbestämmelser i ytterligare två hänseenden, nämligen dels för reklam, som icke blivit av kontrollmyndighet granskad och godkänd med straff för den därför ansvarige, och dels för försäljning av vitaminiserade livsmedel med vetskap om att de tillverkats eller importerats utan tillstånd. Från tanken på en straffbestämmelse av den förstnämnda innebörden hava de sakkunniga avstått huvudsakligen med hänsyn därtill, att det beträffande reklam i tryckt skrift — varom det framförallt är fråga — lär vara tveksamt, om tryckfrihetsförordningen är tillämplig å densamma. Vad angår straff för försäljning, varom stadgande vanligen finnes i främmande liknande lagstiftning, har de sakkunnigas ståndpunkt motiverats endast av önskemålet att på ett för lagstiftningen nytt område gå fram med försiktighet och inskränka föreskrifterna till det oundgängligen nödvändiga.

I detta sammanhang hava de sakkunniga anfört följande:

Förbud mot saluhållande eller försäljning av vitaminiserat livsmedel synes kunna ifrågasättas huvudsakligen med hänsyn till ett sådant fall, då vid indragningen av meddelat tillstånd till införsel eller tillverkning av en vara större eller mindre partier av varan ligga i lager hos tillverkaren eller hos grossister och detaljhandlare. Emellertid vill det synas, som om jämväl för sistnämnda fall tillräckliga skäl för ett sådant förbud saknas. Därest tillståndet indragits på grund av hälsovådlighet hos varan, äro hälsovårdsstadgans bestämmelser om förbud mot saluhållande eller överlämnande till annan av födoämne, som är otjänligt till människoföda, tillämpliga. Skulle anledningen till att tillståndet återkallats vara den, att en i reklamen utfäst vitaminhalt avsevärt understiger den angivna eller saknas, torde såväl tillverkaren som den återförsäljare, som med vetskap om detta förhållande alltjämt sålde varan under uppgift om den utfästa vitaminhalten, göra sig skyldig till ansvar för illojal reklam. Då emellertid bevisning om dylik vetskap oftast måste förebringas, komme väl sådant ansvar sällan att kunna utkrävas av en återförsäljare. Det synes dock ej innebära en allvarlig olägenhet att under en kortare tid ett i marknaden befintligt parti av en ej hälsovådlig vara av nu ifrågavarande beskaffenhet försäljes. Beträffande tillverkarens innehav av redan färdigställda varor får man antaga, att han begagnar sig av utvägen att försälja dessa utan uppgift om vitaminisering, vartill han tydligtvis är oförhindrad, då det är fråga om varor, som ej äro hälsovådliga. Det nu anförda torde giva vid handen, att syftet med den tilltänkta lagstiftningen blir tillräckligt tillgodosett genom de föreslagna bestämmelserna. Rätt tillämpade böra dessa medföra, att alla livsmedel, som föras i marknaden under uppgift om förstärkt vitaminhalt, underkastas kontroll.

Då förslaget sålunda icke upptager annan påföljd för åsidosättande av tillståndsvillkoren än tillståndets indragning, blir en följd härav, att olämplig reklam för varan kan medföra sådan indragning oavsett vem som är ansvarig för reklamen. De sakkunniga förklara, att de räknat med detta förhållande men att de utgått ifrån att reklam varom här är fråga undantags-

löst skötes av tillverkaren eller importören, eventuellt under medverkan av ett reklamföretag. Det framhålls, att tillverkaren icke bör kunna undandraga sig ansvaret för reklamen genom att uppdraga åt annan att självständigt utforma densamma.

Med den sålunda föreslagna anordningen skulle, anföra de sakkunniga, den offentliga vitaminkontrollen i praktiken vanligen te sig på följande sätt:

Därest kontrollmyndigheten, d. v. s. enligt förslaget medicinalstyrelsen, vid sin granskning av reklamen med vitaminiserade livsmedel eller eljest finner, att ett livsmedel, beträffande vilket tillstånd enligt den föreslagna förordningen ej meddelats, försäljes under uppgift om vitaminisering, har styrelsen att anmäla detta förhållande för vederbörande åklagare. Enahanda skyldighet åligger givetvis annan hälsovårdsmyndighet. Åklagaren får därefter, sedan undersökning av varan i fråga i avseende å dess vitaminhalt skett vid statens institut för folkhälsan, avgöra frågan om åtals anställande. Befinnes varan vid undersökningen vitaminiserad, bör tydligen ansvar yrkas å tillverkare eller importör enligt förevarande förordning. Är varan däremot icke vitaminiserad, bör ansvar kunna ådömas den, som gjort sig skyldig till reklamen, väl oftast tillverkaren eller huvudförsäljaren, jämlikt 1 § lagen med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens. Även 22 kapitlet 13 § strafflagen (om den som förtystrar »ont för gott» etc.) och i svårare fall, då uppgiften om vitaminhalt tagits till intäkt för oskäligt pris å varan, 1 § i samma kapitel (bedrägeri), synas kunna komma till tillämpning. Fall kunna även tänkas förekomma, då straffbestämmelsen i förevarande förordning kan bli tillämpad vid sidan av något av de övriga av nu nämnda lagrummen.

De sakkunniga hava övertägt, om kravet på särskilt tillstånd för här ifrågavarande tillverkning och import förutsatte ändring i lagstiftningen om *näringsfrihet*. Under hänvisning till att 1919 års hälsovårdsstadga och andra författningar av sanitära skäl stadgat inskränkningar i näringsfriheten, vilka ej ansetts beröra 1864 års förordning därom, förmäna de sakkunniga, att ej heller den nu föreslagna lagstiftningen, som i huvudsak förestavats av folkhygieniska skäl, skulle nödvändiggöra ändring i 1864 års förordning.

Yttranden.

Sveriges kemiska industrikontor har om lagstiftningens huvudgrunder anfört: Det måste starkt understrykas, att den nuvarande vitaminförsörjningen icke är på långt när tillräcklig inom breda lager av vårt folk, varför varje ingripande, som är ägnat att i företagarkretsar minska intresset för vitaminisering av livsmedel, i folkhälsans intresse måste undvikas. Kontrollen borde icke sträcka sig så långt, att företagen inom näringen funne sig i oskäligt hög grad bundna. Därjämte borde bestämmelserna vara så fullständiga och preciserade, att en ansvarsmedveten företagare icke behövde riskera att drabbas av tillståndets indragning eller annan påföljd genom tillämpning av bestämmelser, vilkas tolkning lämnar utrymme för subjektiva uppfattningar. — Ur de här anförda synpunkterna vore förslaget icke tillfredsställande. Det hade icke visats skäl för kravet på tillstånd för bedrivande av detta slags verksamhet, i varje fall ej för en saklig förprovning av sådan räckvidd, som

föreslagits. Tillståndsprövningen skulle bland annat gälla frågan, om den avsedda varan lämpade sig för vitaminisering; i den mån därmed åsyftades den rent tekniska lämpligheten vore intet att säga därom, men däremot borde icke den synpunkten få tillmätas betydelse, om behovet av ifrågavarande vitamin redan vore tillräckligt tillgodosett genom andra varuslag. En sådan behovsprövning kunde giva upphov till att förordningen utnyttjades för näringspolitiska och andra syften, som vore främmande för dess ändamål. Den föreslagna proceduren syntes kunna ersättas med ett rent formellt ansökningsförfarande. Därest materiell prövning över huvud taget skulle ske, borde den inriktas företrädesvis på sökandens allmänna renommé som företagare samt hans tekniska och andra resurser för verksamhetens bedrivande, på sätt nu i viss mån krävdes i näringsfrihetsförordningen för bedrivande av viss hälsovådlig fabrikation. Det kunde framhållas, att en mindre nogräknad eller mindre kunnig fabrikant troligen komme att nöja sig med den bristfälliga garanti, som låge i de planerade stickprovsundersökningarna. Under alla förhållanden borde förutsättningarna för tillstånd meddelande i möjligaste mån preciseras i lagtexten.

Skånes handelskammare finner icke skäl förebragta för en så långt gående reglering som ett krav på särskilt tillstånd för tillverkning eller import. Den föreslagna behovsprövningen, som skulle ingå i förfarandet, vore betänkelig, liksom den utomordentliga maktbefogenhet, som tillades medicinalstyrelsen. Förslagets syfte skulle vinnas lika väl genom ett anmälningsförfarande i förening med skyldighet att å förpackning o. d. deklarerera varans vitaminhalt. Därest ett tillståndsförfarande likväl genomfördes, borde tillståndsmyndighetens befogenhet mera begränsas och preciseras samt under inga förhållanden tillståndets beviljande göras beroende av frågan om varans behövlighet.

Styrelsen för *kooperativa förbundet* framhåller, att vid tillståndsprövningen bör beaktas huvudsakligen frågan, om vitaminiseringen i det särskilda fallet är ur hälsosynpunkt fördelaktig, medan däremot andra hänsyn, t. ex. av näringspolitisk natur, icke böra tillmätas betydelse.

Länsstyrelsen i Kronobergs län föreslår straff även för handel med vitaminiserat livsmedel med vetskap om att det olovligt tillverkats eller importerats.

Handelskammaren i Göteborg ifrågasätter, om icke vid införsel av vitaminiserat livsmedel, som i tillverkningslandet är underkastat effektiv kontroll, det här föreslagna kontrollförfarandet skulle efter prövning i varje särskilt fall kunna ersättas av intyg från myndighet eller sakkunnig institution i ursprungslandet.

Angående kontrollen av *reklamen* och om påföljder för missbruk därav har i yttrandena förekommit följande.

Förste provinsialläkarna i Kalmar, Skaraborgs, Örebro och Kopparbergs län förordra ingripande mot osund reklam på området. *Lantbruksstyrelsen* omnämner erfarenheterna från tillämpningen av nu gällande snarlika bestämmelser beträffande benämningar på margarin och fettemulsion m. m.,

och befarar att liksom i dessa fall stora svårigheter skulle uppkomma att befrämja ärlighet och reda i reklamen. Styrelsen nämner som förebildligt därutinnan de förut omnämnda, långt gående restriktionerna i Danmark. Särskilt för att den statliga kontrollen icke skall få utnyttjas över hövan i reklamen föreslår styrelsen förbud att i reklamen åberopa, att varan är underkastad sådan kontroll.

Sveriges kemiska industrikontor förordar ett direkt straffbeläggande av olämplig reklam framför tillgripande av tillståndsindragning som en yttersta påföljd härför och yttrar:

Förslagets regler synas till en början behäftade med den svagheten, att en otvivelaktigt vilseledande reklam icke behöver drabbas av någon som helst menlig påföljd för fabrikanten — blott denne efter erhållen varning bedriver sin reklam på ett sätt, som anses oangripligt. En kort men intensiv reklamkampanj torde sålunda kunna slutföras — och under avsevärd tid därefter verka vilseledande på allmänheten — utan att ett ingripande från medicinalstyrelsens sida alltid hinner vidtagas. Vidare kan ifrågasättas, om icke skyddet mot olämplig reklam blir svagare med det föreslagna systemet än med väl avvägda straffbestämmelser med hänsyn därtill, att den enda egentliga påföljd, som enligt förslaget kan drabba olämplig reklam — nämligen återkallande av tillstånd — rimligtvis kan tillgripas endast i svårartade fall.

Å andra sidan har enligt kontorets mening alltför vidsträckt befogenhet inrymts åt medicinalstyrelsen, då denna äger, åtminstone efter föregående varning, för all framtid förbjuda en fabrikant att befatta sig med en viss tillverkning enbart på den grund att denne gjort sig skyldig till en enligt styrelsens förmenande olämplig reklam. Kontoret finner allvarliga betänkligheter mot att åt administrativ myndighet uppdraga en prövning av förhållanden, som på andra områden än det förevarande bedömas av domstol.

Kontoret tillägger, att vid en utvidgning av lagstiftningen att gälla även varor med naturlig vitaminhalt man icke kunde nöja sig med den nu föreslagna påföljden, då något tillstånd för »tillverkning» av sådana tydligen icke kan krävas, utan måste tillgripa straff direkt för olämplig reklam. Även den oegentligheten, att tillverkaren drabbades av påföljden för en reklam, varför han måhända icke vore ansvarig, skulle med den av kontoret förordade metoden kunna undvikas.

Sveriges köpmannaförbund säger sig förutsätta, att de underhandspåpekanden angående en olämplig reklam, som skola föregå en tillståndsindragning, i regel komme att leda till åsyftat resultat, varför den senare påföljden borde behöva tillgripas endast vid uppenbart trots. På grund härav och då även förhandsgranskning av reklamen kunde påkallas, ansåge förbundet ingen risk föreligga för ett bryskt ingrepp i reklamverksamheten. Snarare vore det en olägenhet med förslaget, att en vilseledande reklam kunde genomföras innan myndigheterna hunne ingripa, men denna invändning borde icke hindra förslagets genomförande.

Stockholms handelskammare yttrar, att det icke ginge an att ordna påföljden för överträdelser av bestämmelserna så, att tillverkare och importörer bleve ansvariga även för åtgärder, som utan deras vetskap vidtagits av andra. Även *Skånes handelskammare* vänder sig mot denna princip, som syn-

tes oförenlig med svensk rättsuppfattning. Det vore visserligen riktigt, att för närvarande reklamen i regel handhades av tillverkaren respektive importören, men detta förhållande kunde komma att ändras. Frågan om åtgärder mot osund reklam syntes böra upptagas i ett större sammanhang. Mot tillverkarens ansvarighet för reklamen riktar sig även *handelskammaren i Göteborg*, som framhåller, att tillverkaren därigenom kunde utsättas för trakasserier av återförsäljare och till och med av konkurrenter. *Norrbottnens och Västerbottnens läns handelskammare* ifrågasätter, om reklamen för vitaminiserade livsmedel lämpligen bör regleras isolerat och icke i ett vidare sammanhang.

Svenska reklamförbundet avstyrker förslaget, enär förbundet icke kan godtaga dess principer för reglering av reklamen. Förbundet anför:

En officiell övervakning av och eventuellt lagstiftning mot olämplig reklam beträffande vitaminiserade livsmedel bör i och för sig anses vara önskvärd. Ingripandet bör emellertid enligt förbundets förmenande under inga förhållanden få ges formen av förhandsgranskning och censur, utan i stället helt fotas på de principer, som eljest gälla inom svensk lagstiftning, nämligen att man i lagen fastslår, under vilka förhållanden reklamen skall anses vara olämplig, och att man hänvisar beivrandet av överträdelser häremot till domstolsbehandling i vanlig ordning.

Till utveckling av denna sin ståndpunkt har förbundet anfört bland annat: Den behövliga saneringen av livsmedelsreklamen såväl som av läkemedelsreklamen ernåddes bäst genom frivillig samverkan av myndigheter och enskilda. Sakkunnigförslaget byggde däremot på den princip, som genomförts i 1934 års lagstiftning om farmaceutiska specialiteter. Mot den praktiska tillämpningen av denna hade emellertid riktats mycken kritik, och utredning om denna borde ske i detta sammanhang. Därtill komme, att bestämmelserna i specialitetskungörelsen vore mera preciserade än i detta förslag. Även med den föreslagna anordningen erhöles ingen garanti mot skadlig reklam, som bedreves en kort tid men i gengäld med stor intensitet. Att reklamens bedömning uppdroges åt förvaltningsmyndighet innebure risk för godtycklighet och kunde leda till byråkratisering av näringslivet. Att tillverkaren gjordes ansvarig för reklam, som en annan person bedrivit, strede mot svensk rättsuppfattning.

Svenska tidningsutgivareföreningen avstyrker förslaget, enär det vore principiellt alltför betänkligt att rätten till utövningen av en näring skulle göras beroende av sättet att utöva reklamen för densamma samt avgörandet därutinnan träffas på förvaltningsrättslig väg. Särskilt ville föreningen opponera sig mot att — såsom syntes vara förutsatt — även prissättningen skulle inverka på frågan om tillstånd skulle givas. Det vore olämpligt att lösa denna fråga efter förebild av lagstiftningen om farmaceutiska specialiteter, vilken blivit skarpt kritiserad.

Även *Västergötlands och norra Hallands handelskammare* samt *svenska annonsbyråföreningen* anmärka på att olämplig reklam skulle kunna medföra tillståndets indragning, oavsett vem som vore ansvarig för reklamen.

Departements-
chefen.

För den kontroll av vitaminiseringsverksamheten, som lagförslaget enligt vad förut sagts vill genomföra, kunna såsom i betänkandet och yttrandena framhållits tänkas i huvudsak tre olika former med olika långt gående ingripande. Den längst gående och effektivaste är en fabrikskontroll, vid vilken tillverkningen i sina olika faser övervakas på platsen; tydligen kan denna form icke genomföras beträffande importvaror. Den mindre ingripande form, som förordas av de sakkunniga, bygger på ett system med tillstånd till import eller tillverkning, vilket meddelas av offentlig myndighet efter undersökning av ett varuprov och en därpå grundad prövning, huruvida vitaminiseringen är ur olika synpunkter lämplig. Förslaget förutsätter, att myndigheten under tillståndstiden följer verksamhetens vidare bedrivande, enligt sakkunnigförslaget genom dels stickprovsundersökningar av varan och dels reklamövervakning, och då tillståndsvillkor eller andra föreskrifter åsidosätts begär rättelse och i sista hand återkallar tillståndet. Slutligen kan föreskrivas endast en enkel anmälan av den, som bedriver tillverkning eller import, för att vederbörande skall kunna på angivet sätt övervaka verksamheten och meddela föreskrifter i särskilda fall, där så erfordras.

I likhet med de sakkunniga finner jag det andra i ordningen av dessa alternativ mest lämpligt. En fabriktionskontroll synes vara en onödigt omständlig apparat. Å andra sidan förefaller lösningen med endast anmälan icke tillfredsställande. Även med sistnämnda system måste myndigheterna äga möjligheter att ingripa mot icke önskvärd verksamhet på området, och skillnaden mellan detta alternativ och det av mig förordade skulle endast bestå däri, att proceduren igångsattes på ett senare stadium och riktade sig mot en verksamhet, som redan tagit fart och föranlett kapitalinvestering, något som knappast kan sägas vara en fördel.

Mot sakkunnigförslagets huvuddrag har i yttrandena framförallt invänts, att tillståndsmyndighetens befogenhet i fråga om förprovningen före tillståndsbeviljandet borde i förordningen preciseras och begränsas mera än i förslaget, varjämte gjorts gällande, att provningen borde inskränka sig till frågan om vitaminiseringen vore tekniskt lämplig men icke ingå på sådana frågor, som huruvida tillförseln av ett visst vitamin redan vore tillräckligt tillgodosedd eller bättre skedde genom någon annan vara, eller liknande närings- och handelspolitiska spörsmål. I stället har som en synpunkt av betydelse, vilken ej framhållits av de sakkunniga, nämnts sökandens personliga förutsättningar för uppgiften. Slutligen har understrukits den allmänna synpunkten, att en vitaminiseringsindustri i vardande icke borde hindras eller rentav kvävas av offentliga restriktioner.

I dessa hänseenden har jag funnit lämpligt föreslå, att i lagtexten klart angivas de synpunkter, ur vilka frågan om tillståndets meddelande bör bedömas, samt fastslås att utslagsgivande därför bör vara, om vitaminiseringen ur medicinska synpunkter är ändamålsenlig. De närings- och handelspolitiska överväganden, till vilka vitaminiseringsindustrien möjligen kan komma att giva anledning, böra tydligen företagas i annan ordning. Likaså

har jag ansett lämpligt att redan i lagtexten understryka, att självfallet även sökandens personliga kvalifikationer böra uppmärksammas. Till utformningen av dessa bestämmelser återkommer jag i den speciella motiveringen. I fråga om faran för att lägga hinder i vägen för en nystartad industri vill jag erinra om vad som i första avsnittet av den allmänna motiveringen yttrats därom, att förslaget huvudsyfte icke är restriktivt. Med hänsyn till betydelsen för vår folknäring av en rationellt ordnad vitaminiseringsindustri måste den statliga vitaminkontrollens mål främst vara att befordra tillkomsten av en sådan industri och på allt sätt underlätta arbetet för lojala företagare på området och endast som ett nödvändigt komplement därtill i både det allmännas och de lojala företagarnas intresse ingripande ske mot företagare, som icke motsvara förtroendet. Det är angeläget, att vid myndigheternas tillämpning av bestämmelserna de nu nämnda synpunkterna klart hållas i sikte.

Vad angår möjligheten att beträffande importvaror ersätta undersökningen av varuprov med intyg av utländsk myndighet eller dylikt, finner jag icke tillrädligt att eftergiva kravet på undersökning i annan mån än att statens institut för folkhälsan med stöd av sådant intyg må, där institutet finner så kunna ske, förenkla sin egen undersökning. För sådant fall skulle möjligen kunna stadgas lägre undersökningsavgift. I detta sammanhang kan förtjäna påpekas, att för de livsmedel, som i förslaget framförallt åsyftas, frågan om import icke har större betydelse.

I övrigt är i fråga om lagstiftningens huvudgrunder av intresse särskilt utformningen av *reklamkontrollen*. Mot de sakkunnigas förslag i denna del, innebärande att olämplig reklam, som icke rättades efter varning, skulle i sista hand kunna föranleda tillståndets indragning men eljest icke någon påföljd, har anmärkts bland annat, att en sådan indragning, tämligen formlost beslutad av administrativ myndighet, skulle innebära en alltför hård påföljd och giva rum för godtycke. Vidare har framhållits, att påföljden å ena sidan drabbade orättvist, om tillståndshavaren icke vore ansvarig för den olämpliga reklamen, men å andra sidan vore ineffektiv genom att en ansvarslös reklamkampanj saklost kunde bedrivas ända tills varning meddelades, varför systemet behövde kompletteras med en bestämmelse om straff, som direkt drabbade den för reklamen ansvarige.

De sakkunnigas ståndpunkt att i detta hänseende icke föreslå straffbestämmelser utan att som sista utväg tillgripa tillståndets indragning är motiverad av önskemålet att i en dylik ny lagstiftning gå fram med försiktighet. Med instämmande häri biträder jag förslaget i denna del. Den omständigheten, att man avstår från straffbestämmelse och nöjer sig med den repression, som enligt sakens natur står till buds på varje område, där verksamhet bedrivs jämlikt koncession, nämligen dennas indragning, kan icke med fog sägas innebära en oskälig skärpning av lagen eller giva rum för godtycke; en straffbestämmelse kan komplettera indragningsmöjligheten men ej ersätta den. Vad särskilt angår dess användning som påföljd för olämplig reklam, är det såsom i något yttrande påpekats uppenbart, att

den torde komma att behöva tagas till endast i fall av rent trots. Därest i något undantagsfall tillståndshavaren kan visa, att han icke kan inverka på reklamens utformning, bör påföljden naturligen icke inträda; erinran härom synes böra göras i lagtexten. — Däremot kan det icke förnekas, att frånvaron av straffbestämmelser för skadlig reklam innebär en minskning i effektivitet. Jag vill dock för närvarande tillråda, att man stannar vid sakkunnigförslagets utformning och avvaktar erfarenheterna därav.

Om anmärkning kan riktas redan mot annons etc., varå prov företetts vid ansökning om tillstånd, bör tillståndsmyndigheten samtidigt med beslutet i ärendet underrätta sökanden därom och framhålla, att annonsens användande kan medföra tillståndets indragning. Till frågan om reklamens handhavande såsom anledning till indragning av tillstånd återkommer jag vid behandlingen av 8 §.

Det har även anmärkts på att sakkunnigförslaget icke stadgar *straff för försäljning* av vitaminiserad vara med vetskap om att den framställts eller importerats utan tillstånd. Även på denna punkt vill jag dock förorda sakkunnigförslagets försiktigare ståndpunkt, som i huvudsak bör vara tillräckligt effektiv.

Att i samband med det föreliggande författningsförslaget föreslå ändring i 1864 års förordning angående utvidgad näringsfrihet synes mig icke vara erforderligt.

Speciell motivering.

1 §.

Paragrafen innehåller i sakkunnigförslaget den grundläggande föreskriften, att medicinalstyrelsens tillstånd erfordras för att genom ultraviolettt bestrålning eller på annat sätt med konst tillföra livsmedel vitaminer eller till riket införa sålunda behandlat livsmedel, allt under förutsättning att varan är avsedd att försäljas inom riket.

De sakkunniga.

De sakkunniga framhålla, att de övertvägt, om tillståndsbeviljandet möjligen borde förbehållas Kungl. Maj:t eller uppdragas åt kommerskollegium. Då emellertid de medicinska synpunkterna syntes hava övertvägande betydelse i ärenden angående förordningens tillämpning, hade deras avgörande ansetts i första hand böra ankomma på medicinalstyrelsen.

Vidare hava de sakkunniga framhållit, att medicinalstyrelsen i dessa ärenden skulle biträdas av en särskild nämnd, samt att styrelsens beslut jämlikt bestämmelse i dess instruktion kunde överklagas hos Kungl. Maj:t.

Yttranden.

Förste provinsialläkaren i Norrbottens län anser det onödigt att i lagtexten särskilt omnämna ett av sätten att vitaminisera födoämnen, bestrålningen.

Sveriges kemiska industrikontor påpekar, att de sakkunniga icke preciserat vad som bör anses utgöra vitaminisering »med konst» och framhåller att denna bestämning är förenad med stora praktiska svårigheter. Liknande synpunkt anlägges av *Smålands och Blekinge handelskammare* och *Skånes handelskammare*.

Skånes handelskammare samt *Norrbottnens och Västerbottnens läns handelskammare* föreslå, att handläggningen av hithörande ärenden uppdrages åt kommerskollegium. I sitt yttrande i ärendet förklarar *kommerskollegium* sig icke hava något att erinra däremot.

I förevarande sammanhang torde till behandling få upptagas jämväl 3 § i sakkunnigförslaget, vilken innehåller föreskrifter om sammansättningen av den särskilda nämnd, som enligt de sakkunnigas förslag skulle biträda medicinalstyrelsen vid handläggning av ärenden enligt förordningen. Antalet ledamöter föreslås till fem, utsedda av Kungl. Maj:t efter hörande av styrelsen och kommerskollegium.

De sakkunniga.

Om nämndens sammansättning hava de sakkunniga anfört:

I nämnden bör finnas representanter för industri, handel, tidningspress och reklam. Då medicinsk sakkunskap finnes inom styrelsen, synes plats i nämnden ej särskilt behöva beredas läkare. Med hänsyn härtill synes antalet ledamöter i nämnden böra bestämmas till fem, varav en ordförande, som bör intaga en opartisk ställning till de fyra intressen, som enligt vad nyss anförts böra vara företrädna inom nämnden.

De sakkunniga hade, framhållas det vidare, icke ansett nödigt föreskriva, i vilka fall styrelsen hade att inhämta nämndens åsikt, utan förutsatte att så skedde i alla fall, då det ej vore uppenbart, att anledning därtill saknades. I varje fall borde nämnden höras vid beviljande av tillstånd samt vid återkallande därav på grund av olämplig reklam.

Vidare framhålla de sakkunniga, att för nämnden och dess verksamhet syntes böra meddelas närmare föreskrifter i överensstämmelse med vad som gällde för den s. k. specialitetsnämnden.

Yttranden.

Medicinalstyrelsen anför härom:

Av de sakkunnigas motivering och förslag till nämndens sammansättning synes framgå, att nämnden i huvudsak skulle befatta sig med reklamgranskning. Styrelsen anser, att denna begränsning beträffande nämndens uppgifter bör angivas i förordningen, enär det icke kan anses lämpligt eller behöfligt att såsom förhållandet är ifråga om den i detta sammanhang anförda specialitetsnämnden bedömande även av rent medicinska frågor skall tillkomma den nu ifrågasatta nämnden.

Lantbruksstyrelsen anser den föreslagna nämndens uppgifter ur lantbruks-ekonomisk synpunkt så betydelsefulla, att inflytande på nämndens samman-

sättning jämväl borde utövas av någon lantbruket företrädande statlig myndighet. *Sveriges kemiska industrikontor* och *Sveriges köpmannaförbund* föreslå ökning av antalet ledamöter till sju för att bereda plats även åt en representant vardera för läkarkåren och den biokemiska vetenskapen.

Departements-
chefen.

De skäl, som föranlett, att förslaget begränsats att avse vitaminisering på konstlad väg av livsmedel för avsalu inom riket ävensom införsel till riket för avsalu av sålunda behandlat livsmedel, hava angivits i den allmänna motiveringen. Det lagtekniska genomförandet av denna begränsning kräver framförallt en precisering av vad som skall anses utgöra vitaminisering »på konstlad väg», med vilket senare uttryck departementsförslaget ersatt de sakkunnigas liktydiga »med konst». Hit hör tydligen det av de sakkunniga även i lagtexten angivna, ultravioletta bestrålning. Vidare hör enligt motiveringen dit tillsats av ett starkt vitaminhaltigt ämne. Det senare fallet synes böra preciseras att avse tillsättning av ett främmande ämne, d. v. s. ett som normalt icke ingår i varans beståndsdelar. Ett exempel härpå är att starkt vitaminhaltiga fiskoljor tillföras margarin. Däremot bör t. ex. margarins uppblandning med natursmör icke räknas dit, även om därigenom varans vitaminhalt ökas. Icke heller bör det räknas som vitaminisering på konstlad väg att ett av naturen vitaminhaltigt ämne får ingå som huvudbeståndsdel i en blandning, som innehåller ytterligare något näringsmedel eller ämne för utdrying eller smaktillsats, och som utbjudes som vitamin- eller näringspreparat under särskilt namn.

I yttrandena har diskuterats, om de båda nämnda huvudexemplen på vitaminisering borde angivas i lagtexten eller endast ingå i motiveringen till uttrycket vitaminisering på konstlad väg. Praktiska lämplighetsskäl synas tala för att båda exemplen nämnas redan i lagtexten.

Med utgångspunkt härifrån har paragrafen omredigerats i departementsförslaget.

Vad angår valet av tillståndsmyndighet har jag funnit, att kommerskollegium med fördel skulle kunna verkställa prövningen av hithörande frågor. De medicinskt-tekniska spörsmål, som därvid äga betydelse, torde komma att klarläggas genom det utlåtande från statens institut för folkhälsan, vilket skall ingivas med ansökningen i tillståndsärendet.

Den sakkunskap, som avsetts vara företrädd inom den i betänkandet föreslagna nämnden, torde förefinnas inom kommerskollegium. Då jag föreslagit, att tillståndsgivningen skall uppdragas åt denna myndighet, hava de i betänkandet upptagna bestämmelserna angående nämnden utslutits ur departementsförslaget.

2 §.

Denna paragraf motsvarar delar av sakkunnigförslagets 4 §, vari föreskrives, att tillståndsprövningen skall föregås av en vid statens institut för folkhälsan verkställd undersökning av prov å varan, och angives vad institutets utlåtande över undersökningen skall innehålla ävensom stadgas skyldighet för sökanden att gälda kostnaderna för undersökningen.

De sakkunniga.

Om innehållet i institutets utlåtande hava de sakkunniga anfört:

I första hand skall angivas varans halt av det eller de vitaminer, som tillförts varan. Vidare skall intyget innehålla uttalande, huruvida varan kan anses menlig för hälsan eller ej; härvid skall särskilt uppmärksammas hälsofara, som kan uppkomma genom vitaminbehandlingen av varan. Härmed avses icke blott den eventuella förekomsten av giftiga produkter, som uppkommit vid vitaminbehandlingen, utan även annan skadlig verkan, som kan följa av densamma, om födoämnet förtäres i större mängder. Hänsyn skall även tagas till andra hälsovådliga egenskaper, som vid undersökningen kunna upptäckas. Slutligen skall i utlåtandet angivas, huruvida tillstånd till varans tillverkning eller införsel i försäljningsändamål synes böra meddelas. En omständighet, som härvid särskilt synes böra beaktas är vitaminiseringens styrka. Då här avsedda varor utan undantag torde komma att saluföras under uppgift om förstärkt vitaminhalt, bör tillstånd till tillverkning eller införsel meddelas blott beträffande vara, som tillförts vitaminer eller vars halt av vitaminer ökats i sådan grad att ökningen kan hava någon praktisk betydelse för hälsan. Även andra omständigheter kunna vara att taga hänsyn till. Sålunda anses allenast vissa födoämnen lämpa sig för vitaminisering. Av alla vanliga födoämnen anses för närvarande mjölk vara det som bäst lämpar sig som bärare av extra D-vitamin. Detta medverkar till en normal förkalkning av skelettet. Härtill fordras förutom D-vitamin kalk och fosfor, och mjölk är en utmärkt källa för dessa mineralämnen. Det behöves knappast erinras om att utvecklingen på området kan giva anledning till att vid den prövning, som här avses, även andra spørsmål än de nu berörda kunna kräva beaktande.

Då i institutets intyg angives, huruvida ett sökt tillstånd bör beviljas, bör motiveringen för detta utlåtande ej vara helt negativ utan även de goda verkningarna av en vitaminisering böra framhållas och eventuellt vägas emot tänkbara nackdelar.

Angående undersökningskostnaden hade de sakkunniga förutsatt, att taxa därför komme att fastställas.

Yttranden.

Medicinalstyrelsen anser det ifrågavarande utlåtandet böra avgivas av vitaminlaboratoriets föreståndare, icke av institutet såsom sådant.

Handelskammaren i Karlstad framhåller, att det vore värdefullt, om maximikostnaden för undersökningen fixerades.

Den centrala punkten i förevarande lagstiftningsfråga — angående de principer, enligt vilka tillstånd till vitaminisering skall meddelas eller vägras — hava de sakkunniga icke upptagit i sin författningstext och endast behandlat i motiveringen till förslagets föreskrift därom, att ansökningen om tillstånd skall åtföljas av ett utlåtande i saken av statens institut för folkhälsan, och om vad detta utlåtande skall innehålla. Såsom i det följande vid 4 § av departementsförslaget omförmäles, har jag ansett lämpligt föreslå ett angivande av dessa principer i lagtexten, varför jag i detta senare sammanhang återkommer till hithörande, av de sakkunniga diskuterade spørsmål.

Departements-
chefen.

Jag har funnit föreskriften om institutets undersökning böra utbrytas ur bestämmelsen om ansökningshandlingarna och föregå den senare. Den lösning av principfrågan, som jag förordat i 4 §, har föranlett viss omredigering av förevarande regel om institutets undersökning, vilken utgör den medicinsk-tekniska grundvalen för beslutet i tillståndsfrågan och tydligen bör korrespondera med principerna för tillståndsbeviljandet.

Frågan om av vilken eller vilka befattningshavare ett å institutets vägnar utfärdat utlåtande bör givas synes böra bestämmas i arbetsordningen för institutet.

Slutligen anser jag i förordningen böra angivas, att undersökningsavgiften bestämmes enligt taxa, som Kungl. Maj:t fastställer. Sådan taxa har utfärdats den 30 juni 1939 (nr 477). Enligt kungörelse den 14 juni 1940, nr 512, skall denna taxa äga giltighet tillsvidare till och med den 30 juni 1941.

Inflytande avgifter torde böra tillföras vederbörande inkomstitel å riksstaten (Inkomster vid statens institut för folkhälsan).

3 §.

Paragrafen motsvarar återstående delar av 4 § i sakkunnigförslaget, vari föreskrives dels en ansökningsavgift å 100 kronor och dels att vid ansökningen skola fogas textprov på etiketter, annonser o. d., som äro avsedda att användas för varan.

De sakkunniga.

Den föreslagna avgiften beräkna de sakkunniga ungefärligen täcka kostnaderna för den särskilda nämndens sammanträde i anledning av ansökningen.

Yttranden.

Förste provinsialläkaren i Norrbottens län föreslår, att ansökningen bör åtföljas av fabrikantens deklARATION av varans vitaminhalt.

Handelskammaren i Göteborg framhåller önskvärdheten av att vitamiserade varor icke onödigtvis fördyras genom höga kontrollkostnader och föreslår i detta sammanhang en ansökningsavgift å endast 50 kronor.

Departements-
chefen.

Angående formen för ansökningsförfarandet föreslår jag ingen annan ändring i sakkunnigförslaget än att det bör angivas, att bifogande av prov på reklam o. d. icke är obligatoriskt. Däremot är det tydligen lämpligt, att så sker i sökandens eget intresse att icke riskera anmärkningar i efterhand. Företeende av deklARATION om vitaminhalt torde komma att begäras av institutet för folkhälsan, innan detta påbörjar undersökning enligt 2 §.

Enär någon nämnd icke inrättas enligt departementsförslaget, hava däri icke upptagits bestämmelser om ansökningsavgift.

4 §.

Den centrala delen av denna paragraf — föreskriften om principerna för tillståndsprovningen — saknar motsvarighet i sakkunnigförslaget. I dess

2 § återfinnas bestämmelserna om tillståndets begränsning till viss tid, högst 3 år, samt om möjligheten att föreskriva villkor för tillståndets utövning.

De sakkunniga.

Angående tillståndstiden och villkoren för tillståndets utövning anföra de sakkunniga:

Då utvecklingen på ifrågavarande område befinner sig i raskt framåtskridande synes det ej lämpligt att ett meddelat tillstånd är gällande alltför lång tid. Olämpligheten av att tillstånd, som efter någon tid kanske ej begagnas, fortfara att vara i kraft, bör även leda till att giltighetstiden begränsas. Av hänsyn till livsmedelsindustrien kan å andra sidan giltighetstiden ej alltför mycket inskränkas. De sakkunniga hava ansett 3 år vara en lämplig maximisiffra.

Med villkor för tillståndets utövning avsåge de sakkunniga i första hand de i förordningen angivna, vilkas åsidosättande kunde föranleda tillståndets indragning (8 § i departementsförslaget). Även andra villkor kunde emellertid uppställas:

Sålunda är det möjligt att det kan finnas önskvärt att försäljningen av ett vitaminiserat livsmedel begränsas till vissa landsdelar, vilkas befolkning kan vara i särskilt behov av ökad tillförsel av ett eller flera vitaminer. Tänkbart är även att såsom villkor bör föreskrivas att endast viss metod för vitaminiseringen användes eller att kontrollundersökningar skola ske oftare än två gånger om året, vilket i förslaget uppställes såsom en minimifordran. Enligt till de sakkunniga lämnad uppgift sker i Amerikas förenta stater kontroll av vitaminiserad mjölk i avseende å dess vitaminhalt sex gånger per år. Med hänsyn till den snabba utveckling, i vilken vitaminforskningen alltjämt är stadd, måste möjlighet lämnas öppen att även i andra hänseenden, än som för närvarande kunna förutses, övervaka vitaminiseringen av livsmedel.

I 5 § av sitt förslag ha de sakkunniga föreskrivit, att medicinalstyrelsen skall föra förteckning över meddelade tillstånd. I andra delar av förslaget föreskrivas anteckningar däri.

Yttranden.

Förste stadsläkaren i Stockholm föreslår för effektivisering av övervakningen, att förteckningar över meddelade tillstånd distribueras till förste provinsialläkarna samt städernas hälsovårdsnämnder.

Lantbruksstyrelsen förmenar, att en sådan lokal uppdelning av den inhemska marknaden för dessa varor, som de sakkunniga ifrågasatt som möjlig, komme att medföra så stora svårigheter, att den knappast kunde rekommenderas. Även *Skånes handelskammare* avvisar tanken därpå.

Sveriges kemiska industrikontor föreslår, att maximitiden för tillstånd utsträcket avsevärt, lämpligen till 10 år, och framhåller, att i den mån nya, bättre metoder för vitaminisering utexperimenteras en därav betingad omläggning av tillverkningen säkerligen komme att äga rum redan av kommersiella skäl. Ett upptagande av vitaminisering föranledde vidlyftiga och kostsamma experiment och andra förberedelsearbeten, och det vore obilligt,

att ett företag redan efter tre år skulle behöva utverka nytt tillstånd och ådraga sig därmed förenade kostnader. — Kontoret ansåge en alltför vidsträckt befogenhet lagd i medicinalstyrelsens händer genom att sakkunnigförslaget icke angåve vare sig förutsättningarna för tillstånds meddelande eller vilka villkor, som kunde knytas därvid. Begränsning av försäljningen till vissa landsdelar borde icke få föreskrivas.

Frågan om tillståndstiden beröres även av *kooperativa förbundet*, som anför:

Då i enlighet med förslaget de vitaminiserade livsmedlen skola underställas fortlöpande kontroll och myndigheten skall ha rätt att, om därtill finnes anledning, indraga tillståndet, förefaller det icke vara påkallat att tillståndet i och för sig skall vara beviljat för viss tid. Om de industriföretag, som framställa vitaminiserade livsmedel, underställas den ingående kontroll, som förslaget förutsätter, torde man kunna begära, att de icke utsättas för den extra risk med hänsyn till sin egen verksamhet, som ligger däri, att tillståndet vid viss tid automatiskt upphör att gälla och att det därefter blir beroende av en helt ny prövning, huruvida tillstånd på nytt skall medges.

Längre tillståndstid föreslås även av *Stockholms handelskammare*.

Departement-
chefen.

Som förut framhållits såväl i den allmänna motiveringen som vid 2 § anser jag, att i förordningen klart böra angivas principerna för kommerskollegiums avgöranden i tillståndsfrågorna. Jag har även förut nämnt, att vägledande härför synes böra vara endast den medicinska frågan, om vitaminiseringen är ur folknäringsynpunkt värdefull, däremot icke exempelvis näringspolitiska synpunkter. Förstnämnda fråga avser tydligen framförallt de huvudpunkter, som de sakkunniga angivit för institutets utlåtandet: den genom vitaminiseringen uppnådda vitaminhalten samt förekomsten av hälsofarliga egenskaper hos varan. Till dessa huvudpunkter, som utlåtandet bör taga sikte på, fogar sakkunnigförslaget en allmänt hållen, »huruvida tillstånd — — — synes böra meddelas beträffande varan». I anslutning till den föreslagna preciseringen av tillståndsprövningen föreslår jag i stället, att i utlåtandet skola uppmärksammas andra omständigheter av betydelse för bedömande av vitaminiseringens värde. Sådana omständigheter kunna vara t. ex. huruvida vitaminhalten i visst fall är särskilt obeständig, icke tål längre transport, förvaring eller viss beredning av varan, o. s. v.

Om innehållet i institutets utlåtande regleras i 2 § på detta sätt, synes bestämmelsen om tillståndsprövningen kunna bygga på en hänvisning till 2 § och endast innehålla, att vid övervägande av de omständigheter, som skola angivas i utlåtandet, vitaminiseringen skall finnas ur folknäringsynpunkt värdefull för att tillstånd skall meddelas.

Därutöver synes emellertid, såsom i något yttrande ifrågasatts, viss hänsyn böra tagas till sökandens person, så att exempelvis tillstånd må vägras den, som förut visat sig inkapabel att rätt handhava sådan verksamhet. Förslagets utformning i denna del ger vid handen, att tillstånd endast i ytterlighetsfall bör vägras på sådana skäl.

Den utomordentligt snabba utvecklingen på det här ifrågavarande vetenskapliga området synes nödvändiggöras, att längsta tillståndstiden sättes så kort som de sakkunniga föreslagit, tre år, ehuru onekligen vägande skäl kunna anföras för en längre maximitid.

Att i tillståndet såsom villkor upptagas de förhållningsregler, som vederbörande redan enligt förordningen har att iakttaga, synes icke vara erforderligt. Däremot äro förhållandena på området så varierande, att det torde vara nödvändigt, att kommerskollegium får befogenhet att till medgivandet knyta särskilda villkor, vilkas innebörd nu icke kan regleras. Såsom de sakkunniga framhållit, kunna villkoren tänkas avse användning av viss metod för vitaminisering eller tätare kontrollundersökningar än två årligen. Även vissa säkerhetsanordningar eller andra försiktighetsmått kunna tänkas behöfliga. Jag vill dock understryka vikten av att i dessa hänseenden förfares med största varsamhet för att icke onödigtvis betunga verksamheten med kostnader. — Däremot kan jag icke tillråda föreskrift om att försäljningen skulle begränsas till vissa landsdelar.

Då en bestämmelse i det följande av departementsförslaget bygger på samverkan mellan kollegium och statens institut för folkhälsan vid övervakningen, har i 4 § föreskrivits, att institutet skall underrättas om meddelade tillstånd. Underrättelsen torde lämpligen ske genom avskrift av tillståndsbeviset, då institutet bör få kännedom även om eventuella särskilda villkor. Huruvida, såsom i ett yttrande ifrågasatts, underrättelser böra distribueras även till andra myndigheter, torde böra överlämnas till myndigheternas avgörande.

Att tillstånden böra registreras hos såväl kollegium som institutet förutsätter jag som självfallet. Närmare föreskrifter därom torde icke erfordras i förordningen.

5 §.

I sakkunnigförslaget föreskrives i 6 § anmälan till medicinalstyrelsen om tillståndshavaren på annan person överlåter rätten till tillverkning eller införsel.

Medicinalstyrelsen finner överlåtelse av tillstånd böra vara beroende av styrelsens medgivande, då styrelsen icke borde godkänna överlåtelse till person, som förut i sådant hänseende visat opålitlighet.

I överensstämmelse med förslaget i 4 § om viss hänsyn till sökandens personliga kvalifikationer har jag ansett en överflyttning av tillståndet böra göras beroende av kommerskollegiums medgivande.

Departements-
chefen.

6 §.

I 7 § i sakkunnigförslaget föreskrives, att medicinalstyrelsen minst två gånger årligen skall anmoda statens institut för folkhälsan att verkställa kontrollundersökning av varuprov, som inköpas i allmänna handeln, samt

till styrelsen insända uppgift om resultatet. Tillika ålägges styrelsen att i övrigt, särskilt genom reklamgranskning, övervaka förordningens efterlevnad.

Förste provinsialläkaren i Norrbottens län föreslår åläggande för institutet att utan anmodan utföra minimiantalet provtagningar. *Medicinalstyrelsen* föreslår, att bestämmandet av antalet kontrollundersökningar överlämnas åt styrelsen, och uttalar, att antalet borde kunna inskränkas till en om året. *Sveriges kemiska industrikontor* framhåller, att det vore av intresse för tillståndshavaren att kunna beräkna ungefärliga antalet årliga kontrollundersökningar, liksom även att få del av dessas resultat samt av därvid använda metoder.

Departements-
chefen.

Det synes mig lämpligt att övervakningen av förordningens efterlevnad uppdrages åt kommerskollegium och statens institut för folkhälsan i samverkan, då båda dessa institutioner i sin verksamhet i övrigt torde hava anledning att ägna uppmärksamhet åt dessa och närliggande frågor. Så långt torde en arbetsfördelning böra föreskrivas, att institutet utför kontrollundersökningarna och kollegium reklamgranskningen. Det synes utgöra onödig omgång att de förra skulle för varje fall påkallas av kollegium.

Vad angår minimiantalet kontrollundersökningar, vore det måhända välbetänkt, att detta finge bestämmas av kollegium, men å andra sidan har tillståndshavaren berättigat intresse att kunna ungefärligt beräkna kostnaden härför. Med hänsyn till möjligheten av snabba variationer i varans kvalitet torde två undersökningar om året få anses som ett minimum. Av nu nämnda skäl biträder jag i dessa avseenden sakkunnigförslaget.

7 §.

Enligt 8 § i sakkunnigförslaget åligger det tillståndshavare att på anfordran förskottsvis gälda kostnaderna för undersökningar av de föreskrivna stickproven.

Förste provinsialläkaren i Norrbottens län framhåller, att överraskningsmomentet i stickprovet äventyras, om kostnaden skall gäldas i förskott.

Departements-
chefen.

Av skäl, som i nyssnämnda yttrande angivits, torde ersättning för kontrollundersökning böra uttagas i efterskott. I tillståndshavarens intresse finner jag hans skyldighet att gälda avgift böra begränsas till vad han i sådant hänseende kan på förhand beräkna, nämligen avgifter för minimiantalet undersökningar, två om året eller det högre antal kommerskollegium möjligen föreskrivit vid tillståndets beviljande.

8 §.

Paragrafen motsvarar i sakkunnigförslaget 9 och 10 §§. Den förstnämnda anger de fall i vilka återkallelse av tillstånd må ske, nämligen:

- 1) underlåten avgiftsbetalning för kontrollundersökning;

2) nämnvärd förändring i varans vitaminhalt eller konstaterande av hälsofarlig egenskap hos varan;

3) användning av olämplig reklam;

4) annat åsidosättande av villkor för tillståndet.

10 § i sakkunnigförslaget föreskriver, att före tillståndets återkallande tillståndshavaren, där ej särskilda omständigheter till annat föranleda, skall er- hålla uppmaning att vidtaga rättelse och skälig tid därför.

Förste provinsialläkaren i Norrbottens län finner uttrycket »nämnvärd» för- ändring i vitaminhalten alltför obestämt. *Sveriges kemiska industrikontor* föreslår, att endast sådan förändring av vitaminhalten, varigenom varan blir farlig för hälsan eller utan praktisk betydelse för denna, finge medföra åter- kallelse av tillstånd.

I flera yttranden, däribland av *länsstyrelsen i Skaraborgs län*, *Sveriges kemiska industrikontor*, *Smålands och Blekinge handelskammare*, *Skånes handelskammare* och *handelskammaren i Göteborg*, anmärkes på uttrycket »olämplig reklam» och föreslås i stället »oriktig eller uppenbart vilseledande reklam» eller liknande.

Vad först angår förändringar i varans beskaffenhet som skäl för tillstån- dets återkallande, torde bestämmelsen därom böra preciseras så, att varan befinnes antingen väsentligen avvika från det prov, med stöd varav tillstån- det lämnades, eller ock äga hälsofarlig egenskap, som visserligen kunnat framgå av provet men då icke observerats eller icke varit vetenskapligt påvi- sad. Sistnämnda fall är tydligen av den vikt, att det måste föranleda åtgärd, även om tillverkaren gjort vad på honom ankommit för att hålla provets kvalitet. Avvikelse från provet kan tydligen gälla dels vitaminhalt och dels hälsofarlig egenskap. Avvikelsen i fråga om vitaminhalt skall givetvis vara så stor, att den har nämnvärd betydelse och därför skäligen bör föranleda ingri- pande. Däremot kan jag icke biträda den åsikten, att avvikelsen måste vara så stor, att den i det ursprungliga provet skulle hava föranlett av- slag på ansökningsen. Enligt syftet med det nu förslagna kontrollsystem- et kan det tydligen icke tolereras, att exempelvis en tillverkare med stöd av ett prov med hög vitaminhalt erhåller tillstånd, måhända i sin re- klam offentliggör analysresultatet och till en början håller samma halt men senare förbilligar proceduren och håller en betydligt lägre halt, om ock icke så låg att vitaminiseringen blir alldeles värdelös. Huruvida en ökning av vitaminhalten bör föranleda åtgärd, beror tydligen på i vad mån ökningen medför risk för en skadlig överdosering.

Beträffande den andra viktiga indragningsanledningen, reklamens hand- havande, synes de sakkunnigas uttryck »olämplig» reklam i detta fall böra preciseras något. Efter förebild av specialitetskungörelsen vill jag förorda den formuleringen, att påskrift å förpackning, annons etc. befinnes hava oriktigt eller missvisande innehåll, ägnat att framkalla en felaktig uppfatt- ning om varans genom vitaminiseringen erhållna egenskaper. En sådan

Departement-
chefen.

felaktig uppfattning kan tydligen bibringas såväl genom texten i en reklam o. d. som genom dess illustrationer eller utstyrsel i allmänhet ävensom genom att man underlåter att angiva någon omständighet, som ur nu ifrågasvarande synpunkt är av betydelse för varans användning.

Att indragning i vissa fall skall kunna ske utan föregående varning anser jag, i likhet med de sakkunniga, icke böra vara uteslutet. Såsom förutsättning härför synes dock böra gälla, att synnerliga skäl därtill föreligga.

Såsom framhållits i den allmänna motiveringen har jag funnit rimligt, att tillståndet icke indrages på grund av ovederhäftig reklam, om tillståndshavaren visar, att det icke står i hans makt att förhindra densamma; den anordnas måhända av en självständig återförsäljare e. d. Detsamma synes böra gälla beträffande samtliga indragningsanledningar.

I övrigt hava endast formella ändringar skett i sakkunnigförslaget.

9 §.

Denna paragraf motsvarar i 11 och 14 §§ av sakkunnigförslaget upptagna bestämmelser om straff m. m.

Om straffbestämmelsen hava *de sakkunniga* anfört:

För att förläna önskvärd effektivitet åt föreskriften om skyldighet för tillverkare eller importör av vitaminiserade livsmedel att hava tillstånd till tillverkningen eller importen hava de sakkunniga föreslagit att straffskalan för överträdelse av denna föreskrift skall inrymma jämväl frihetsstraff. Detta har synts de sakkunniga nödvändigt, då det kan tänkas att en fabrikation blir så lönande, att rörelsen väl kan bära betalning av böter, även med hänsyn till att i förevarande fall dagsbotsystemet föreslås skola tillämpas. Det allvarliga straffhot, som sålunda uppställs, synes de sakkunniga tillräckligt för att avskräcka från tillverkning eller import i fall, då tillstånd ej sökts eller ansökan därom avslagits, samt från fortsatt tillverkning eller införsel i fall då ett meddelat tillstånd indragits.

Departement-
chefen.

I 13 § av sakkunnigförslaget hade intagits bestämmelse, att åtal för förseelse mot förordningen skulle anhängiggöras vid allmän domstol och utföras av allmän åklagare. Då vad sålunda föreslagits torde gälla utan särskild bestämmelse därom i förevarande författning, har motsvarighet till sakkunnigförslagets 13 § icke upptagits i departementsförslaget.

På grund av stadganden i lagen den 3 juni 1938 om ändring i vissa delar av strafflagen, vilken trätt i kraft den 1 januari 1939, samt med hänsyn till innehållet i lagen den 9 april 1937 om verkställighet av bötesstraff, som — med visst undantag — jämväl trätt i kraft den 1 januari 1939, hava de bestämmelser, som de sakkunniga föreslagit i 12 § samt 14 § andra punkten icke heller upptagits i departementsförslaget.

Ikraftträdelse- och övergångsbestämmelser.

De sakkunniga hava framhållit, att den, som vid förordningens ikraftträdande tillverkade eller importerade vitaminiserade livsmedel, borde erhålla skälig tid att söka tillstånd till verksamhetens fortsatta bedrivande.

Medicinalstyrelsen föreslår befogenhet för styrelsen att meddela erforderliga tillämpningsföreskrifter.

Förordningens ikraftträdande synes lämpligen kunna sättas till den 1 juli 1941.

Företagare på området torde böra erhålla skälig tid icke endast för tillstånds sökande utan även för möjligen erforderlig omläggning av verksamheten, varför viss övergångstid torde böra medgivas, förslagsvis till utgången av år 1941.

I det föregående har i några fall påpekats, att närmare föreskrifter, i den mån sådana visa sig erforderliga, böra meddelas i instruktioner för de ifrågasvarande myndigheterna. Vad nu sagts ankommer sålunda på Kungl. Maj:t. Därutöver synas, då taxor för vissa avgifter redan fastställts, några tillämpningsföreskrifter icke vara erforderliga.

Departements-
chefen.

Departementschefens hemställan.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att antaga det inom socialdepartementet upprättade förslaget till *förordning om framställning och införsel av vitaminiserade livsmedel*.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Anders Lundstedt.

*De sakkunnigas författningsförslag.***Förslag till Kungl. förordning angående vitaminiserade livsmedel.**

Kungl. Maj:t har, efter riksdagens hörande, funnit gott förordna som följer:

1 §.

Vill någon genom ultraviolett bestrålning eller på annat sätt med konst tillföra livsmedel vitaminer eller till riket införa sålunda behandlat livsmedel, vare han pliktig att, därest varan är avsedd att försäljas inom riket, söka medicinalstyrelsens tillstånd för tillverkningen eller införseln.

2 §.

Tillstånd, varom ovan sägs, lämnas för viss tid, högst 3 år.
Då tillstånd meddelas, föreskriver medicinalstyrelsen under vilka villkor det må utövas.

3 §.

För att biträda medicinalstyrelsen vid handläggning av ärenden enligt denna förordning skall finnas en nämnd, bestående av fem ledamöter, vilka utses av Konungen efter hörande av styrelsen och kommerskollegium.

4 §.

Vid ansöknings skola fogas:

1. ett av statens institut för folkhälsan efter undersökning av varan utfärdat utlåtande, vari angives dels varans halt av det eller de vitaminer, som tillförts varan, dels huruvida varan särskilt med hänsyn till vitaminbehandlingen kan anses äga någon för hälsan menlig egenskap, dels och huruvida tillstånd, varom i 1 § förmäles, synes böra meddelas beträffande varan;

2. prov å påskrift eller etikett å varan och text till anslag, skylt, annons, cirkulär, prospekt, priskurant eller annan reklam, som är avsedd att användas för varan;

3. ett belopp av 100 kronor i ansökningsavgift.

Det åligger den, som gör framställning om undersökning och utlåtande, varom ovan sägs, att efter anfordran till statens institut för folkhälsan förskottsvis gälda kostnaderna för undersökningen.

5 §.

Medicinalstyrelsen skall föra förteckning över meddelade tillstånd. I förteckningen skall upptagas sökandens namn eller firma och postadress.

6 §.

Överlåter tillståndets innehavare rätten till tillverkning eller införsel å annan, skall anmälan därom genast göras hos medicinalstyrelsen.

Angående sådan anmälan skall anteckning verkställas i den i 5 § nämnda förteckning.

7 §.

Under den tid meddelat tillstånd gäller skall medicinalstyrelsen, när styrelsen finner anledning därtill föreligga, dock minst två gånger varje år,

räknat från dagen för tillståndets meddelande, anmoda statens institut för folkhälsan att i allmänna handeln låta inköpa prov av varan, att utföra kontrollundersökning av dessa prov samt att till styrelsen insända uppgift om undersökningens resultat.

Styrelsen skall även i övrigt, särskilt genom granskning av den reklam, som offentliggöres i tidningar och tidskrifter, vaka över efterlevnaden av denna förordning.

8 §.

Det åligger tillståndets innehavare att på anfordran av statens institut för folkhälsan förskottsvis gälda kostnaderna för provtagningar och undersökningar, varom i 7 § förmäles.

9 §.

Tillstånd enligt denna förordning återkallas efter därom av tillståndets innehavare till medicinalstyrelsen gjord framställning.

Tillstånd kan vidare återkallas:

1. därest avgift för provtagning och undersökning enligt 7 § icke erlægges inom föreskriven tid;

2. därest vid kontrollundersökning enligt 7 § befinnes, att varans vitaminhalt undergått nämnvärd förändring eller att varan har någon för hälsan menlig egenskap;

3. därest olämplig reklam använts för varan;

4. därest eljest något för varans tillverkning eller införsel föreskrivet villkor åsidosättes.

10 §.

Innan tillstånd återkallas jämlikt 9 § andra stycket skall medicinalstyrelsen, där ej särskilda omständigheter till annat föranleda, uppmana tillståndets innehavare att vidtaga rättelse samt lämna honom skälig tid därtill.

Anteckning om återkallelsen skall genast göras i den i 5 § omförmälda förteckning.

11 §.

Bryter någon emot 1 §, straffes med dagsböter eller fängelse i högst sex månader.

12 §.

Den, som under tid, då han är ställd under åtal för förseelse mot denna förordning, fortsätter samma förseelse, skall för varje gång åtal därför anhängiggöres fällas till särskilt ansvar.

13 §.

Åtal för förseelse mot denna förordning anhängiggöres vid allmän domstol och utföres av allmän åklagare.

14 §.

Böter, som ådömas enligt denna förordning, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas gäldande, skola de förvandlas enligt allmän lag.

Denna förordning träder i kraft den

Den, som vid förordningens ikraftträdande för försäljning inom riket tillverkar eller inför vitaminiserat livsmedel, må utan hinder av vad i 1 § stadgas alltjämt bedriva denna verksamhet under tiden till och med den